

מסכת

זבחים

מן

תלמוד בבלי

כרך ראשון

עם כל המפרשים על הדרגה כאשר נדפס
מקדם ועם הוספות חדשות כמבואר
בשער השני

נדפס מחדש עם ביאור
הרב עדין אבן-ישראל (שמיינליץ)
בעיה"ק ירושלים תובכ"א
תשפ"א

הוצאת קורן ירושלים

עבוד

המכון הישראלי לפרסומים תלמודיים

ירושלים

זבחים

מן

תלמוד בבלי

עם פירוש רש"י, תוספות, מסורת הש"ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (סמני מנין הדינים שנשמנו בעין משפט), ותורה אור, כל אלה סידר וחיבר הג"מ יהושע בעוז ז"ל בעה"מ שלמי הגבורים להר"ף. חלופי גרסאות. הגהות לש"ס והוספות במסורת הש"ס ועין משפט להג"מ יוסף שמואל ז"ל אבד"ק פפד"מ (כמש"נ בש"ס אמ"ד ופפד"מ בשנות תע"ד-תפ"א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג"מ ישעיה (פיק) ברלין ז"ל אבד"ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע. הגהות הב"ח להג"מ יואל סירקש ז"ל אבד"ק קראקא (בעהמ"ס בית חדש). הגהות הגר"א להג"מ אליהו ז"ל הגאון מוילנא (הוגהו ונתקנו ע"פ כ"ק מגליון הש"ס שלמד בו וזכינו למסכתות רבות ממנו). מראה יחזקאל הגהות להג"מ יחזקאל הלוי לנדא ז"ל אבד"ק פראג (בעהמ"ס נודע ביהודה כו). מעשה ר"ב הגהות להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר). גליון הש"ס להג"מ עקיבא איגר ז"ל אב"ד דק"ק פוונג.

כל אלה נסדרו בספר חדש בהשלמת השמטות הצנוורה ובהדגשת דיבור המתחיל ברש"י ובתוספות.

ועליהם נוספו במהדורה זו מאת הרב עדין אבן-ישראל (שמינינולין), בספר ובעריכה חדשים בצד דפי הגמרא פירוש חדש פירוש חדש המביא את כל לשון התלמוד מנוקד ומפוסק ומבאר כל פרט בהבנת המלים והתוכן ובהסברת דרך המשא והמתן שבתלמוד. בתוך הפירוש - תרגום מלא, מילולי ותוכני, באותיות מיוחדות, של כל לשון ארמית המצויה בתלמוד. מבואות וסיכומים לפני כל פרק, ולאחריו, דברי הסבר כלליים וסיכומי דברים, וכן הסבר בעיות מיוחדות וסוגיות מרכזיות המופיעות באותו פרק. עיונים מבחר שיטות ופירושים של הראשונים והאחרונים, דרכי פירוש נוספות, העמקת דברים, בירור מושגי יסוד, וביאור דרכי המחשבה. אורח ההלכה מסקנת ההלכה בנושאים הנידונים בתלמוד, מדברי התלמוד על לפוסקים האחרונים. מסורת הש"ס מקבילות לנאמר במסכת מן המשנה והתוספתא, מן התלמוד הבבלי והירושלמי וממדרשי ההלכה והאגדה, בתוספת מרובה על מסורת הש"ס שעל הדרך. גרסאות שינויי הנוסחות החשובים להבנת הענין, מכתב-יד, קטעי ה"גניזה", דפוסים ישנים ומקבילות בספרי הראשונים.

אישים תיאורים קצרים של אישים המוזכרים בתלמוד, דמותם וקורות חייהם. לשון ביאורן והבנת מקורותיהן של מלים משפות זרות המוזכרות בתלמוד. העולם תיאורים ותמונות של בעלי חיים וצמחים המוזכרים בתלמוד. החיים תיאורים, תמונות ורישומים של חפצים שהשתמשו בהם בימי התלמוד. תיאור דרכי החיים והרקע ההיסטורי של המאורעות. תוספתא בסוף המסכת - התוספתא למסכת, מפוסקת פיסוק מלא, בצירוף מראי מקומות למסכת, ופירוש קצר להבהרת עניינים וכיטויים סתומים. איורים תרשימים ותצלומים, מעולם החי, הצומח וממצאים שנחשפו, הבאים להאיר ולהסביר את העניינים שמדובר בהם בתלמוד. מפתחות בסוף המסכת מפתחות מפורטים של הנושאים, הפוסקים, המונחים, האישים וכו' המופיעים בה. לעזי רש"י ביאור כל הלעזים המובאים בפירוש רש"י.

הקדמה למסכת זבחים

מכולם, ויש קרבנות שיש להביאם רק מסוג אחד, ממין מסוים ובגיל מוגדר.

חלוקה אחרת היא לפי דרגות הקדושה בקרבנות, שבה מבחינים בין קדשי קדשים (ובניהם – בין קרבנות שמקריבים לפני ולפנים, וקרבנות שמקריבים בעזרה) ובין קדשים קלים.

הקרבנות השונים נבדלים זה מזה גם בכמה וכמה עניינים הנוגעים למקום ולזמן. לענין המקום, יש קרבנות הנשחטים רק בצפון העזרה ויש הנשחטים בכל מקום בה, יש שדמם נזרק בקדש הקדשים או על מזבח הזהב ויש שדמם נזרק על המזבח החיצון. ואף בזריקת הדם על המזבח החיצון יש מקומות שונים: יש שדמם נזרק מחצי המזבח ומעלה ואחרים שדמם נזרק מחציו ולמטה, יש הניתנים באצבע על ארבע קרנות המזבח ויש הניתנים ב"שתי מתנות שהן ארבע", ואחרים די להם בנתנת דם אחת.

וכן חלוקים הקרבנות לענין זמניהם, שיש קרבנות שיש זמן קבוע להקרבתם (כמו קרבנות הציבור), ויש כאלה שמביאים לפי צורך (כגון כפרת עוון), ויש שיכולים להתנדב ולהביאם בכל עת.

יש מן הקרבנות שאינם נאכלים כלל (כחטאות הפנימיות ועולה) ויש שנאכלים לכהנים, ואחרים שמקצתם אוכלים הבעלים. ואף אלה חלוקים בזמן אכילתם – יש הנאכלים ליום ולילה שאחריו, ויש הנאכלים לשני ימים והלילה שביניהם.

ככל הזבחים (קרבנות הבהמה) יש ארבע עבודות קודש קבועות: שחיטה (הכשרה גם בזר), קבלת הדם מן הבהמה כללי, הולכתו למזבח, וזריקת הדם. ובקרבנות העוף שנים: מליקה ונתנת הדם. רוב הקרבנות יש בהם (לפחות בחלק מהם, הקרוי "אימורים") שריפה או הקטרה (שריפה על גבי המזבח).

גבולות הזמן והמקום ודרך העבודה המדוייקת חשובים ביותר בקרבנות, ויש קרבנות שכל שינוי באלה פוסלם. ויש קרבנות אחרים שאף שמעשיהם לכתחילה הם באופן אחד אין הם נפסלים לגמרי בשינוי כלשהו.

מערכת דינים המיוחדת לקרבנות היא במה שהקרבנות יכולים להיפסל לא רק במעשה פסול (בשינוי המקום, הזמן, או אופן עשייתם) אלא גם במחשבה פסולה. ובאלה יש כמה דרגות: החושב בשעת אחת מעבודות הקודש להקריב או לאכול את הקרבן לאחר זמנו – הרי זה פיגול, וחייבים כרת על אכילתו; והחושב להקריב או לאכול שלא במקומו – הרי זה פסול. ושני אלה פוסלים בכל הקרבנות. ויש מחשבות אחרות, שאם חושב להקריב את הקרבן שלא לשמו אלא לשם קרבן אחר, ברוב הקרבנות הקרבן כשר אלא שלא יצאו הבעלים ידי חובתם (מלבד פסח וחטאת). וכן כאשר חושב להקריבו לשם אחרים שאינם בעליו –

עבודת הקודש בבית המקדש (הקרויה בדברי חכמים "עבודה" סתם) היא מיסודי התורה, ואחד משלשה עמודים שהעולם עומד עליהם¹. למן ראשיתה מימי היות אדם על הארץ² ועד לחזרתה לעתיד לבוא³. ואף שחרכ בית המקדש, והלכות הקרבנות נעשו כ"הלכתא למשיחא"⁴ לא חדלו לעסוק בהם בעיון רב, עד שיש בידינו תלמוד שלם לסדר קדשים⁵.

מסכת זבחים, הקרויה בתלמוד עצמו "שחיטת קדשים"⁶ עוסקת בביאור מקיף של דיני הקרבנות הבאים מן החי (כלומר, מן הבהמה ומן העוף, כאשר למנחות הבאות מן הצומח נתייחדה מסכת מנחות). בעיקרה עוסקת המסכת בדיני הקרבת הקרבנות; מקום הקרבתם, דרך עשייתם, והדברים הפוסלים אותם. ואולם אין היא מבארת ממה מביאים כל קרבן, ועל מה ומתי מביאים את הקרבנות לסוגיהם. נושאים אלה מבוארים במסכתות רבות אחרות, ולא רק בסדר קדשים⁷. כמו כן אין המסכת עוסקת בסדר העבודה שבמקדש, לא זה הקבוע, שנתייחדה לו מסכת תמיד, ואף לא זה השייך לימים ומועדים מיוחדים, שאף להם נתייחדו מסכתות מיוחדות, כגון פסחים ויומא. אמנם, בתחום המוגדר של דרכי הקרבת הקרבנות כוללת המסכת את רוב ההלכות.

בהיותה המסכת הראשונה בסדר קדשים, ודיני הזבחים המבוארים בה נוגעים לעיקר הדברים הנעשים במקדש, כוללת מסכת זבחים גם מספר נושאים כלליים יותר, מעבר לנושא המוגדר שלה, ודברים אלה משמשים כתשתית למסכתות אחרות שבהן יש דיון בהלכות פרטיות יותר. אף שדיני הקרבנות נאמרו בתורה בפירוט רב⁹ הרי כדרך דברי התורה אין הם מסודרים ומוגדרים בכללים אלא כתיאורים ודינים פרטיים. וכדרכה של התורה, גם במקומות שבהם יש "מקרא מרובה" אין די בכתוב עצמו כדי להורות לנו מה יש לעשות בפועל, ואנו נזקקים למסורת הדורות ולדברי חכמים כדי להגיע לידי הלכה למעשה. כמו כן, עוסקת התורה שבכתב בעיקר בצד החיובי, באופן שבו יש לעשות את הדברים, ואינה מקדישה מקום רב למקרים בהם לא נעשו הדברים כראוי. ועל כן עניינה של מסכת זבחים הוא בהגדרות כוללות ומיון מסודר של עבודות הקרבנות למיניהם, בבירור מפורט של טעויות שגגות וזדונות אשר בגללם אין הדברים נעשים בדרך הראויה, וכיצד יש לנהוג במקרים אלה.

באופן כללי יש לחלק את הקרבנות (מן החי) ואת דרכי עבודתם במספר אופנים. החלוקה הפשוטה היא בין זבחים (זבחי בהמה) ועופות, ששניהם נדונים במסכת זו לכל פרטי הדינים השייכים בכל אחד מסוגים אלה. כמו כן יש חלוקה של הבהמות הראויות לקרבן לפי סוגיהן (בקר או כבשים ועזים) לפי מינן ולפי גילן, שיש קרבנות שיכולים להביא

עורך ראשי: הרב עדין אבן ישראל (שטיינולץ)
עורך: הרב יהונתן אליאב, הרב אברהם ישראל בן שלמה,
הרב אהוד גולדברג, הרב דניאל אליאב
מפתח נושאים כללי: הרב אמחייה אבן ישראל
גרפיקה עימוד ואיורים: מיכאל אטקין
איורים: שלמה שטראוס
מרכז המערכת: מאיר הנגבי
הספר יצא לאור בסיוע משרד המדע, התרבות והספורט – מנהל התרבות
ובסיוע קרן MATANEL

תלמוד בבלי מהדורת קורן מנוקד, The Koren Talmud Bavli with Classic Vilna Format opposite the Steinsaltz Page
מבואר ומתורגם ע"י הרב עדין אבן ישראל (שטיינולץ) Commentary by Rabbi Adin Steinsaltz
מסכת זבחים א' Masekhet Zevahim, Part 1
מהדורה עברית גדולה Hebrew Edition, Large

© כל הזכויות שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים ירושלים, 2011 Copyright © The Israel Institute for Talmudic Publications, 2011
POB 1458, Jerusalem ISRAEL

עמודי וילנא ע"י "תוים הוצאה לאור" Vilna pages: Tavim Publishing
ת"ד 7847 ירושלים POB 7847 Jerusalem
עמודי הביאור ע"י "ספרי מילתא" Commentary pages: Milta Books
ת"ד 1458 ירושלים POB 1458 Jerusalem

הוצאת קורן ירושלים בע"מ Koren Publishers Jerusalem Ltd.
ת"ד 4044 ירושלים 9104001 POB 4044, Jerusalem 9104001, ISRAEL
טל': 02-6330530 פקס: 02-6330534 Pob 8531, New Milford, CT 06776-8531, USA
www.korenpub.com www.korenpub.com

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני, או אחר כל חלק שהוא מן החומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

Considerable research and expense has gone into the creation of this Work, and unauthorized copying may be considered g'neivat da'at as well as a breach of Copyright law. No part of this Work may be reproduced in any format, including photocopies for either personal or institutional use without the prior written authorization of the Publisher.

מסת"ב 978-965-301-511-1 ISBN 978-965-301-511-1

נדפס בישראל 2021 Printed in Israel 2021

פתיחה לפרק "כל הזבחים"

"מוֹצֵא שְׁפִתָּי תִּשְׁמַר וְעֵשִׂיתָ בְּאֲשֶׁר נִדְרָתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיךָ נִדְבָה." (דברים כג, כד)
"זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולמזבחים ולקרבן השלמים." (ויקרא ז, לו)
"וְעֵשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֵיךָ." (דברים טו, ב)
"וְאִמְרַתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַיהוָה." (שמות יב, כו)
"וְכַפֵּר עֲלֵיו הַכֹּהֵן עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ." (ויקרא ד, לה)

אף שיש במעשה הקרבנות עבודות מרובות, ארבע עבודות הקשורות בהזאת הדם על המזבח (שהיא עיקר ריצויו של הקרבן וכפרתו) הן השייכות בכל הקרבנות – שחיטה, קבלת הדם, הולכת הדם, וזריקת הדם על המזבח. עבודות אלה שונות זו מזו, שהרי שחיטה כשרה גם במי שאינו כהן מה שאין כן בשאר העבודות, והולכה יכולה להיעשות באופנים שונים, ופעמים שאינה נחוצה למעשה. ומשום כך ראוי לברר באלו מן העבודות פוסלות המחשבות שאינן נכונות.

בעיה אחרת היא שאלת "עירוב מחשבות". האם הפסול שייך רק כאשר חושב אותה מחשבה במשך כל העבודות או אם באחת מהן לבדה. ואם מחשב בשעת עבודה שתי מחשבות, הן מחשבה פסולה והן מחשבה נכונה האם המחשבה הראויה מבטלת את המחשבה הפסולה או שהפסול נשאר במקומו. בירורן של השאלות הללו הוא עיקרו של פרק זה.

פרק זה עוסק בעיקרו בנושא אחד – בזבחים שעבודת הקודש נעשתה בהם כראוי, אלא שחשבו בהם מחשבה שאינה נכונה.

בפרק זה מבואר כי איסור מן התורה הוא לחשוב מחשבה בלתי נכונה בקרבנות, אלא שדנים בהלכה מה הדין כאשר חשב העובד מחשבה כזו, ובאיזו מידה מחשבה זו פוסלת או פוגמת את הזבח.

בפרק זה עוסקים בשתי מחשבות בלתי נכונות¹: במי שחושב להקריב קרבן שלא לשמו, כלומר לא לשם המטרה שעבורה הוקדש קרבן זה. ומחשבה אחרת, במי שחושב להקריב את הקרבן לא עבור בעליו אלא עבור אדם אחר. כמה וכמה שאלות מפורטות צריכות להתברר בהלכות כלליות אלה. תחילה, האם כל הזבחים נפסלים במחשבות בלתי נכונות אלה או רק מקצתם. ואותם זבחים שלא נפסלו האם הם כשרים לגמרי או שלא הוכשרו כראוי. שאלה אחרת היא לגבי העבודות שבהן מחשבה כזו פוסלת.

השם "שם הקרבן או שם הבעלים).

1. כן בסוגית התלמוד, אף שבמשנה כאן אין חלוקה מפורשת ביניהן, וכן הרמב"ם כולל את שתיהן בשם אחד "מחשבת שינוי

הקרבת כשר (חוץ מקרבן פסח) ולא יצאו הבעלים ידי חובתם.
 כיון שמסכת זבחים עוסקת בדרך הקרבת הקרבנות במקדש היא מגיעה גם לבירור מקיף של האיסור בתורה שלא להעלות קרבנות מחוץ למקדש, לפי שיש בין שני דברים אלה הקבלה בדרך ניווד. וכן יש בה דיון יסודי (שיש לו משמעות לתחומים הלכתיים רבים) בדיני תערוכת ובליעת איסורים.
 במסכת זבחים יש גם דיון הנוגע לענייני קדשים בכללם, בצד המיוחד שיש למדרשי ההלכה בדיני קדשים, שמבדילים ממדרשי הלכה אחרים.
 אלה הם עיקר ענייניה של המסכת, אף שכדרך הגמרא נדונים בה גם נושאים אחרים בדרך אגב.
 במסכת זבחים ארבעה עשר פרקים, שיש מהם מוגדרים בנושא אחד ויש שעוסקים בכמה נושאים, העוברים מפרק לפרק.
 פרק ראשון "כל הזבחים" – עוסק בפסול הקרבנות במחשבה שלא לשמם.
 פרק שני "כל הזבחים שקבלו דמן" – דן בקרבנות שנפסלים משום שנעשו על ידי הפסול לכך או בדרך שאינה ראויה, וכן בדיני מחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו.
 פרק שלישי "כל הפסולין" – דן בעיקר בדיני מחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, ובמחשבות בלתי ראויות שבכל זאת אינן פוסלות את הקרבן.
 פרק רביעי "בית שמאי" – עוסק בעיקר בדברים שאין בהם משום פיגול או פסולים אחרים.
 פרק חמישי "איזהו מקומן" – הריהו תיאור כולל של

הזבחים, מקומם וזמנם.
 פרק שישי "קדשי קדשים" – עוסק בעיקרו בדרך ומקום הקרבת קרבנות העוף.
 פרק שביעי "חטאת העוף" – דן בשינויים שעושים בהקרבת קרבנות העוף, מה מהם פוסל ומה אינו פוסל.
 פרק שמיני "כל הזבחים" – עוסק בדיני תערוכות של קרבנות (וחלקי קרבנות) שנתערבו באחרים.
 פרק תשיעי "המזבח מקדש" – עוסק באיזה אופן מקדש המזבח את העולה עליו, גם אם הוא פסול, וכן כיצד מקדש כלי שרת את הניתן בו.
 פרק עשירי "כל התדיר" – דן בדיני הקדימה של קרבנות מסוגים שונים.
 פרק אחד עשר "דם חטאת" – עוסק בדיני המירוק והכיבוס וההכשרה של דברים שנבלע מהם דם קרבן או בשרו.
 פרק שנים עשר "טבול יום" – עוסק בקרבן לאחר שנעשתה עבודת דמו והקטרת אימוריו. ובכלל זה בחלקם של הכהנים בקרבן, ככהנים הראויים ושאנים ראויים לקבל חלק מן הקרבנות.
 פרק שלשה עשר "השוחט והמעלה" – דן באיסור של שחיטת או הקרבת קרבנות מחוץ למקדש.
 פרק ארבעה עשר "פרת חטאת" – מגדיר מה הם הקרבנות שאין בהם איסור גמור של שחיטה והעלאה בחוץ, ובזמנים ובמקומות שיש בהם איסור זה.
 יש במסכת זבחים דברי אגדה מעטים, ובעיקרם הם באים להאיר ולהוסיף על הסוגיות ההלכתיות שבה.

- 1 אבות פ"א מ"ב.
- 2 בראשית ד, ג – ד. וראה ע"ז ח, א. שבת כח, ב.
- 3 ראה ישעיה ב, ב. וראה רמב"ם ספר שופטים הלכות מלכים פ"א ה"ד.
- 4 זבחים מה, א ועוד.
- 5 לפנינו מצוי תלמוד לסדר קדשים רק בתלמוד הבבלי. אבל יש מן הראשונים המעידים כי היה תלמוד ירושלמי לסדר זה, אלא שלא נשתמר, ואולי אבד לגמרי.
- 6 סנהדרין נא, ב ועוד.
- 7 כגון עולת ראייה ושלמי חגיגה במסכת חגיגה, ולהבדיל ממנה,

מסורת הש"ס

- א. משנה ידים פ"ד מ"ב. מנחות ד.ב. תוספתא זבחים פ"א א. מכלילת שמות יב, כא. מדרש תנאים דברים כג, כד. ילק"ש תורה רז. שם רח. שם תתקלו.
- ב. ראה ירושלמי נזיר פ"ד ה"ד.
- ג. פסחים עג,ב.
- ד. (כל הענין, בשניונים) מנחות ב.א.
- ה. שם. זבחים ז,ב. ילק"ש תורה תתקלו.
- ו. (הבטוי, לעתים בסדר הפוך) ברכות ד.ב. יבמות לה.ב. כ"ב ח.ב. ט.א. סנהדרין ל.א. שבועות כ.ב. ע"ז לד.ב. זבחים ז.ב. מנחות ב.א. — ב. י.ג.ב. עג.ב. חולין קיח.ב. תמורה ל.ב. ילק"ש תורה רמז. שם שלט. שם תנא. שם תרלט. שם תתמב. שם תתפח.
- ז. זבחים ד.ב. מנחות ב.א. מדרש תנאים דברים כג.ב. ילק"ש תורה תת. תקמ. תתקלו.

גרסות

והחטאת במשניות: ומן החטאת.

יוסי בן חוני בכתי"מ: יוסף בן חוני יוש בכתי"מ: ר' יוסי בן חוני.

לשם כבוד ולשם מעשר בכתי"מ: לשם כבוד ומעשר.

למיתנא אלא שלא עלו בכתי"מ: למיתנא אלא.

לשון

אי בעית אימא סברא אי בעית אימא קרא
צורה מצויה זו שמן הארמית (=אם) רוצה אתה, אמור סברה. אם רוצה אתה, אמור פסוק), הריהי משמשת כמנוח רווח במהלך הדיון שבין חכמים, והיא משמשת כהצעה לצורך הבאת שתי אריות לענין הנידון, אחת סברה ואחת מן המקרא. צורה זו מורכבת לרוב ממשפט פתיחה ("אי בעית... ואי בעית...") ומשפט פירוט החוזר על אותו דגם לשון "אי בעית אימא... אי בעית אימא...". אכן צורת משפט הפתיחה אינה קבועה, ויש והיא באה בהקדמת סברה למקרא ויש שהיא באה בהקדמת המקרא לסברה. אף בפירוט הדברים אין זו צורה קבועה, ויש שהתפרטה תחילה הסברה ויש שהוקדם המקרא. אשר לשאלה מדוע נכתב החטאת אם ישנה סברה בדברי (שהיא כשלעצמה עדיפה, ראה ב"ק מו,ב), היו שכתבו שהוא משום שאין הסברה פשוטה כשלעצמה, והרי זה כאומר שאפילו אין סברה בדבר הרי שיש מקרא. ויש שאמרו שאמלא המקרא לא היה הדבר הנסמך על הסברה אלא מדברי סופרים, ואילו המקרא מעמיד על דין תורה.

אישים

שמעון אחי עזריה
שמעון אחי עזריה נזכר פעמים אחדות במשנה ובמקורות אחרים, כבן דורם של ר' אליעזר ור' יהושע תלמידי יבן יוחנן בן זכאי. אף שגם עזריה היה חכם, מכל מקום היה אחי שמעון גדול ממנו בתורה, ונקרא על שמו משום שהיה עזריה זקן מפרנסו (ראה ביוק"פ פ"ה ב). לדעת הרמב"ם עזריה הוא אביו של ר' אליעזר בן עזריה, שהיה ידוע כש"ר מופלג (ולפי זה היה כנען מיוחס, עד לעזרא. ראה ברכות כז,ב).

א משנה פל הזבחים (מיני הקרבנות) שנגזבו (נשחטו) שלא לשמן שהקדיש בהמה לקרבן מסוג מסויים, ובזמן השחיטה התכוון לשם קרבן אחר — הרי הם פְּשִׁיִּים כשלעצמם, ואפשר להמשיך את סדר העבודה שלהם, ואף לאכול את בשרם אם הם מהקרבנות הנאכלים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, והבעלים צריכים להביא קרבן אחר כדי למלא את חובתם. ודין זה הוא בכל הקרבנות, חוץ מן קרבן הפסח והחטאת, שאם נזבחו שלא לשמם הרי הם פסולים לגמרי. אלא שגם באלו יש הבדל, כי הפסח פסול כשנשחט שלא לשמו. דווקא בַּזְמַנּוֹ כלומר, בזמן שמצוה לשחוט אותו, בערב פסח אחר חצות היום, והחטאת כָּכֵל זְמַן. ר' אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר: אף האֶשֶׁם פסול כשנשחט שלא לשמו, ולשיטתו צריך לשנות כאן: הפסח בַּזְמַנּוֹ, והחטאת והאֶשֶׁם כָּכֵל זְמַן. אָמַר ר' אֶלְיעֶזֶר לנמק את דבריו: החטאת פָּאָה על חטא והאֶשֶׁם פָּאָה גם הוא על חטא, מֵה חטאת פְּסוּלָה שְׁלֵא לְשִׁמָּה, אף האֶשֶׁם פְּסוּל שְׁלֵא לְשִׁמּוֹ. יוֹסִי בֶן חוֹנִי אוֹמֵר: לא רק הפסח והחטאת פסולים כשנשחטו שלא לשמם, אלא גם קרבנות אחרים הַנְּשַׁחֲטִין לְשֵׁם פְּסַח וְלְשֵׁם חֲטָאת — פְּסוּלִין. שְׁמַעוֹן אָחִי עֶזְרִיָּה אוֹמֵר: יש לחלק באופן זה, כל מיני הקרבנות אם שֶׁחָטְוּ לְשֵׁם קָרְבָן שבמעלתו גְּבוּהָ מִהֶן — פְּשִׁרִין, שחטן לְשֵׁם נְמוּדָ מִהֶן — פְּסוּלִין. פִּיצֵד? קְדָשֵׁי קְדָשִׁים, כגון חטאת ועולה, שֶׁשֶׁחָטְוּ לְשֵׁם קְדָשִׁים קְלִים, כגון לשם שלמים — פְּסוּלִין, קְדָשִׁים קְלִים שֶׁשֶׁחָטְוּ

עיונים

שלמים עליו אלא אם היתה "עקירה", שנתכוון במפורש לשחוטו לשם קרבן אחר. החטאת באה על חטא וכו' לדיוק הדברים, יש חטאות שאין באות על חטא (כגון חטאות הציבור) וכן יש אשמות כאלה (כגון אשם מצורע). אלא בדרך כלל אמר, שקרבנות חטאת ואשם הם קרבנות הבאים כרגיל על חטא (תוס'). בהשגחתו לשם פסח כתב רש"י שאף לשיטתו יש לומר שהנשחטים לשם פסח אינן נפסלים לגמרי אלא בזמן הראוי לשחיטת הפסח, שאז הפסח פסול שלא לשמו (ראה בגמרא להלן י"א,א).

קדשי קדשים ששחטו וכו' קדשי קדשים הם חטאת ואשם (שנקראו בתורה במפורש "קדשי קדשים") וכן עולה ומזבחי ציבור. המאפיין אותם לעומת קדשים קלים (שבכללם: שלמים, תורה, איל נזיר, כבוד מעשר ופסח) הוא שאינם נשחטים בכל העודה, אלא בצפון. וכן לגבי אכילת בשר הקרבן, שהנאכלים שבהם (חטאת חיצונה, אשם ושלמים ציבור, וכן מנחות) אינם נאכלים אלא על ידי הכהנים, ואינם נאכלים אלא בתוך העודה.

לשם גבוה מהן וכו' ובפרק העשירי (להלן פ"ט, א) דנה המשנה בסדר הקרבת הקרבנות, בשאלה איזה קרבן קודם לחבירו, ומחלקת בין קדשי קדשים עצמם, וכן חלוקות מפורטות יותר בין הקדשים הקלים. ובשפת אמת סבור כי אולי יש מקום ללמוד משם לעניינינו, ולא ניתנו כאן אלא דוגמאות (וכן הסביר ר' עקיבא איגר לענין כבוד ומעשר). אבל אחרונים אחרים (ראה קרן אורה) הסבירו כי התנא במבואר לא חילק כאן בקדשי קדשים בין גבוהים לנמוכים, לפי שאין ההבדל בניהם מובהק כמו ההבדל בין קדשי קדשים ציבוריים קלים, או בין שלמים לכבוד ומעשר (ראה להלן). וכן יש מי שכתב כן לענין כבוד ומעשר, כי מעלת הכבוד שקדושתו מרחם, אינה שייכת לדרך עבודת הקרבן, ולענין זה שעליו מדובר כאן כבוד ומעשר שווים (זבחי קדש).

כבוד ומעשר שאף שגם הם כלולים בהגדרת קדשים קלים כמו שלמים, מכל מקום נמוכים הם במעלה, משום שיש שינוי ניכר בין אלה, שבכבוד ומעשר אינם טעונים סמיכה כשאר קרבנות, ולא נסכים, ונתינת דמם אינה במתנות על הקרנות לשם כפרה, אלא בנתינת אחת על היסוד. ועוד, שאין בהם נתינה של חלק לכהנים (ואף הכבוד שנאכל לכהנים ניתן להם כבעלים).

למיתנא אלא רש"י מסביר שהשאלה היתה מפני מה לא אמר "ולא עלו" בקיצור, שהרי ראוי לשנות בדרך קצרה ככל האפשר. וראה בתוס' טו"ן שהסבירו (וראה ביתר אירוכות בשטמ"ק בתחילת מנחות בשם תוס' ר"פ) שהמלה "אלא" יש בה הרגשה, שהיא מניחה הנחה ונסתת, מעבר למה שנאמר תחילה, שקרבן זה כשר וניתן להמשיך בעבודתו ביריקת הדם וכו', כשהוא רש"י (מנחות), והיא שיש בו כל צד של כשרות, ואין בו אלא פסול זה שאינו עולה לבעלים. ויש לשאול, איפוא, איזה צד נוסף של כשרות יש בו.

הא קא משמע לן וכו' בתוס' העירו שלעתים שנה התנא "ולא עלו" ולא דקדק לומר "אלא". ואולי משום שמסמך על האמור כאן שהוא עיקר ההלכה. בקדושתיהו קיימי כלומר, עדיין שם הקרבן המקורי עליו, כגון שאם היתה זו עולה ששחטה לשם שלמים עדיין שם עולה עליה, וממילא עומד בעינו האיסור לעשות עבודת נוספת שלא לשמה (תוס' טו"ן. וראה בספר רשע המובח שכיוון לדבריו).

אסור לזרוק דמה שלא לשמה והוסף בובח תורה שיש כאן דגש מיוחד בקרבן שכבר שחט שלא לשמו, מעבר לזה קרבן אחר. שכאן אין די במחשבה סתמית (שכמבואר להלן דינה כמחשבה מפורשת לשם הקרבן שהוא מקריב), שהרי כל מה שהוא עושה — על דעת הראשונה הוא עושה. איבעית אימא סברא ויש לשאול: כיון שיש בידו מקרא, לשם מה להוסיף לכך סברה? ויש לומר כי מן הכתוב אפשר ללמוד רק לענין נדר ונדבה, אבל לא לענין חובת המוטלת עליו שלא מחמת נדר מפורש שלו (שלום רב).

אורח ההלכה

עולה ששחטה שלא לשמה וכו' אסור לחשב בקדשים מחשבה שאינה נכונה. ולפיכך גם זבח שנשחט שלא לשמו, או מנחה שנקמצה שלא לשמה, בין שעשה כן בידו ובין בשגגה — חייב להשלים את יתרו העבודות לשמן. וכדברי רבא. (רמב"ם שם ה"ג. וראה שם פ"ה ה"א).

כל הזבחים בעיקרו קיים דין זה בכל הקרבנות, גם בעופות (כמבואר בפרק שישי של מסכתנו, סד"ב) וגם במנחות (כמבואר בתחילת מסכת מנחות), אלא שלשון זבחה=שחיטה מתייחסת דווקא לזבחים, קרבנות מן הבקר והצאן. שנובחו בתוס' העירו כי אין לדייק מן הלשון פסול זה מתקיים רק בעבודת השחיטה, כי פסול של "שינוי קדש" (שעושהו שלא לשמו) קיים ופסול בכל ארבע עבודות הקרבן שנעשו שלא לשמן, והן: שחיטה, קבלת הדם, הולכת הדם וזריחתו על גבי המזבח, כמבואר במשנה בהלן י"ג,א).

שלא לשמן התוס' העירו כי בפשטות מדובר כאן בשינוי קדש, כלומר, ששוחט את הקרבן לשם קרבן אחר, כפי שמשמע מהמשך המשנה. ואולם מן הדיון בגמרא משמע כי משנתנו כוללת גם דין דומה של "שינוי בעלים" (כששוחט את הקרבן לשם אחרים, שאינם בעליו). והסבירו באופן אחד כי הדיון בגמרא להלן אינו מסתמך על משנתנו, אלא על המשנה בהלן המוכיחה במפורש שינוי בעלים. ועוד הסבירו כי הלשון "שלא לשמן" כוללת כל שינוי שם, בין שם הקרבן ובין שם בעליו. אכן, לגופו של ענין זה נחלקו ראשונים, שלדברי התוס' (וכן לדברי ר"ת בספר הישר) אין מחשבת שינוי בעלים מועילה אלא כאשר היא קשורה בזריקת הדם, כמו לענין פירול, שהמחשבה הפוסלת היא רק כאשר בשעת שחיטה (או עבודה אחרת) חושב לזרוק את הדם שלא בזמנו. בעוד מדברי הרמב"ם נראה ששינוי הבעלים דינו לענין זה כמו שינוי שם, שהקרבן לא יעלה לשם בעליו כשחושב מחשבה זו לגבי כל אחת מן העבודות, ואינו צריך לתלותה בזריקת דווקא. וכן משמע מלשון הספרי. עקרון נוסף שנוי במחלוקת בין הראשונים בענין מחשבה שחיטה (או עבודה אחרת) חושב רש"י (להלן מא,ב ועוד) ותוס' במספר מקומות, אין מדובר במחשבה גרידא, אלא באופן שהאיש מוציא את הדברים בפיו (ראה גם לשון הגמרא בעמוד הבא). בעוד שמדברי הרמב"ם משמע (וכן דעת המאירי) שמדובר במחשבה שבלב בלבד.

כשרים כשרים בדיעבד, שכן לכתחילה על האדם לעשות את עבודתו הקרבן במחשבה הראויה, כפי שהגמרא למדה להלן (ד, א), ומעבר לכך, חל איסור על מחשבה שאינה ראויה, כמבואר להלן (כט,ב), ממדרש הכתובים (והרמב"ם מונה זאת כמצות לא תעשה שמן התורה).

אלא שלא עלו וכו' לשם חובה אם היה זה קרבן המוטל עליו כחובה, כגון חטאת, או עולה שחייב להביא ברגל, וכן אם היה זה קרבן שנדר וקיבל על עצמו (ראה רש"י) לא יצא בהם ידי חובתו. ומכאן דיוק בתור"פ שאם היה זה קרבן נדבה, שאם אבד לא היה חייב באחריותו להביא אחר בקוממו — אינו צריך להביא אלא ובפירוש המשניות לרמב"ם דייק מן הלשון "שלא עלו לבעלים" שדין זה אינו אלא בקרבן יחיד, שיש לו בעלים מסויימים, אבל בקרבן ציבור — גם אם מחשב בעבודתו שלא לשמו אינו פוסל, כי הדבר תלוי בתנאי בית דין, והם הקובעים מה יהא דינו של קרבן זה. ובספר פנים מאירות התקשה בדברי הרמב"ם מן הגמרא האומרת להלן (ד,א בסוף) ששינוי קדש ישנו בציבור כביחיד. ויש אחרונים שניסו ליישב את דברי הרמב"ם, כגון שהוא מפרש את הגמרא באיסור לכתחילה (חק נתן. וראה עוד בשפת אמת). אכן בספר פנים מאירות סבור שהרמב"ם חזר בו במשנה תורה (שנכתב מאוחר יותר). וכן עולה מהדורה מאוחרת יותר של פיה"מ (ראה מהדורת ר"י קאפח).

הפסח בזמנו כתב רש"י: בזמן שקיימת המצוה לשחוטו, שהיא מעיקר הדין מחצות יום ארבעה עשר בניסן עד הלילה. ובמשנה להלן (יא,ב) סבור ר' יהודה בן בתירא, שאף אם נשחט שלא לשמו קודם חצות היום פסול הוא. ופסח ששחטו שלא לשמו לפני זמן זה או אחר מזה — אין בו דין פסח, אלא דין שלמים עליו. ולא רק אם שחטו לשם שלמים, אלא אף אם שחטו לשם עולה נדון הקרבן כשלמים. ובתוס' טו"ן חילק לענין זה בין פסח לאחר זמנו, שדין שלמים עליו לכל דבר וענין, לבין פסח קודם זמנו, שהואיל ובסתמו עומד לשם פסח, הרי אם שחטו תתם — פסול הוא, כדון פסח ששחטו קודם זמנו לשם פסח, שאין דין

כל הזבחים פרק ראשון זבחים ב"ב

הלוא נָגַד הוא, שהרי נאמר "כאשר נדרת", ויש הבדל בין נדר לנדבה! אֵלָא כן צריך הנדר: אם פָּמָה שְׁנִדְרָתְךָ עֲשֵׂיתָ והבאת את הקרבן בכל פרטיו כמו שנדרת — יָהָא נְגַד תַּצַּח בו ידי חובת הנדר, וְאָם לא שלא עשית כמו שנדרת — נְדַבְהָ סַתְּם יָהָא, כאילו קרבן אחר הוא, ולא הקרבן שנתייבב בו בנדר. וְנִדְבָהּ מִי שָׂרִי לְשׁוּנָי (האם מותר לשנות) בַּהּ לעשותה לכתיחילה לשם דבר אחר?

א אָמַר לִיה (זו) רִבִּינָא לְרַב פָּפָא: לֹא הָיִית גְּבָן בַּאוֹרְתָא בְּתַחְוּמָא (היית אצלנו אמש בתחום) המקום בן תְּרַמָּן, ולכן לא שמעת דְּרַמִּי (שהשליך) רַבָּא מִיְלֵי מַעֲלִייתָא אֶרְדְּרִי וְשָׁנְי לְהוּ (דברים מעולים זה על זה, הראה סתירה ביניהם, ויח' אחרם). מִתָּאֵי מִיְלֵי מַעֲלִייתָא (מהם הדברים המעולים הללו)? תְּנַן (שנינו במשנתנו): כָּל הַזְּבָחִים שְׁנִדְּבָחוּ שְׁלֵאל לְשִׁמְן כְּשָׂרִים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. ונדייק: טַעְמָא (הטעם, דווקא) משום שנשחטו שְׁלֵאל לְשִׁמְן אלא לשם קרבן אחר, הָא (הרי) אם שחטן סַתְמָא (סתם) ולא פירש לשם מה — עָלוּ נְגַמִּי (גם כן) לְבָעֲלִים לְשִׁם חוֹבָה, אֵלָמָא סַתְמָא נְגַמִּי כָּלִישְׁתָּא דְמִי (מכאן שדבר הנעשה סתם גם כן כמו לשמן הוא נחשב). וְרַמְיָנְהּ (ומשליכים, מראים סתירה) מַמַּה שְׁשִׁנְיָו בְּמַסַּכְתָּ בְּגִיטִין: כָּל הַגָּט שְׁנִקְנָבְהּ שְׁלֵאל לְשִׁם הָאֵשָׁה הַמְתַּגַּרְשְׁתּוּ בו — פְּסוּל, משום שצריך להיכתב לשם האשה המתגרשת דווקא. ואילו בדין זה למדנו שגט שנכתב סַתְמָא (סתם) שלא לשם אשה מסויימת נְגַמִּי (גם כן) פְּסוּל (כאשר יבואר להלן)! וְשָׁנְי (ותירץ) רבא כך: זְבָחִים בְּסַתְמָא לְשִׁמְן עוֹמְדִין לשם הקרבן שהוקדשו לו מתחילה, וצריך לעקור אותם משמם הראשון כדי שישתנה שמם, אבל אֵשָׁה בְּסַתְמָא לְאוּ (בסתם לא) לְגִירוּשִׁין עוֹמְדִין, ולכן צריך הגט להיכתב במכוון לשמה.

ומבררם את שתי ההנחות שהניח רבא בענין זה. ושואלים: וְזָבָחִים בְּסַתְמָא (בסתם) כְּשִׁירִין מְנַלָּן (מנין לנו) דבר זה? אֵילָמָא מִהָא דְתַנַּן (אם תאמר מוז ששנינו): כָּל הַזְּבָחִים שְׁנִדְּבָחוּ שְׁלֵאל לְשִׁמְן כו' לא עלו לבעלים לשם חובה, לֹא קָהָנִי (שנה היתנא) בנוסח "שְׁלֵאל נַבְחָה לְשִׁמְנָא", שמשמעו — כל עוד לא נזכרו להביא אחר. ואילו בנדבה הלשון היא "הרי זו" (לקרבן), שבה אין אחריות אישית, אֵלָא שהוא פסול בסתם נְגַמִּי הַקָּהָנִי (גם כן הרי שנה): כָּל הַגָּט שְׁנִקְנָבְהּ שְׁלֵאל לְשִׁם אֵשָׁה — פְּסוּל, וְלֹא קָהָנִי (שנה) "שְׁלֵאל נִכְתַּב לְשִׁם אֵשָׁה" — פְּסוּל: ואם כן, אי אפשר לדיקדק כל כך מלשון זו. אֵלָא תאמר כי הראיה שזבחים סתמים כשרם מִהָא דְתַנַּן (מוז ששנינו במשנה): מִיָּצִיד הוא הוזבח לְשִׁמְן וְשְׁלֵאל לְשִׁמְן פְּסוּל, כִּיבָרְבַן הַפֶּסַח בַּחֲבֹטָא — כִּגוֹן שִׁשְׁחָה אוֹתוֹ לשם פָּסַח וְלְשִׁם שְׁלָמִים, ונדייק מאן: טַעְמָא (הטעם, דווקא) שְׁאָמַר לְשִׁם פָּסַח וְלְשִׁם שְׁלָמִים, הָא (הרי) אם אמר לְשִׁם פָּסַח וְסַתְמָא (וסתם), ולא פירש עוד — כְּשָׂר, אֵלָמָא (מכאן) שִׁסְתַּמְן כָּלִישְׁתָּא דְמִי (נחשב). על כך יש להשיב:

עיונים

נדר ונדבה נדר ונדבה נבדלים זה מזה בלשון הקדשם, ולפיכך גם בדינים השייכים בהם. בנדר אומר הנדר "הרי עלי" (קרבן, מתנה וכיוצא בזה) שהוא מקבל על עצמו אחריות אישית לקיום הנדר. ומשום כך, אם אירעה תקלה ולא הובא הנדר (משום שאבד, או משום שנפסל) צריך הנדר להביא אחר. ואילו בנדבה הלשון היא "הרי זו" (לקרבן), שבה אין אחריות אישית, אלא צריך להביא מה שנדר, ואם אירעה בנדבה תקלה — אינו צריך להביא אחרת תחתיה. היא לנדבה כלומר, קרבן זה יחשבו לו כאילו הנתרב נדבה אחרת (רש"י). ואינה שיכת לנדר שנדר, שכדברי המשנה לא יצא בו, וכדבר להביא אחר לצאת ידי חובתו. מי שרי לשנויי רש"י מסביר כאן שאסור לשנות משום שיש איסור לחשב בקדשים מחשבת הפסול, כפי שלמדה הגמרא להלן (טב,ב) מדרשת התורה "לא יחשב" (ויקרא ז, יח) שנתה החושב מחשבת פסול לוקה. וכן כתב הרמב"ם במשנה תורה אסור זה, והרמב"ן אף מונה את האיסור הזה במנין המצוות. ובמסכת מנחות (ב,ב) מביא רש"י שיש אף מצוה לשחוט את הקרבן לשמו, מן הכתוב "ואם זבח שלמים" (ויקרא ג, א) שדרשוהו בגמרא להלן (ד,א) — שתהא זביחה לשם שלמים.

בתחומא רש"י מסביר כאן שהיה הדבר כליל שבת, וכיון שלא היה בתוך תחום השבת לא היה יכול רב פפא להגיע ולשמע את הדברים. ובמסכת בבא קמא (כ,א) מביא רש"י פירוש אחר, ש"תחומא" הוא כינוי לבית המדרש. ואולי לכך התכוון רשב"ם במסכת בבא בתרא (נ,א), שהתכוין "בתחומא" — בקצה התחום, שבהי מדרשות שלהם היו בסוף התחום וזכחים בסתם לעומדן כלומר, בין שחיתם הבתמה על ידי הכהן ובין כתיבת גט.

אשה על ידי הלשון, אינם מועילים לעניינם אלא אם נעשו לשם מה שהתכוונו לו הבעלים. אלא שבהמה שהוקדשה על ידי הבעלים לשם קרבן מסויים — כבר חל עליה שמו של אותו קרבן, וכל עוד לא עקר ממנו את שמו — עומד הוא מן הסתם לשמו. אבל אשה — הרי לא ציזה בעלה לכתוב גט זה עבורה, ואין כוונת בעלה לגרשה, והואיל וכן אשה נחשבת כמי שעומדת להיות מגורשת, ולכן אין מקום לומר שהוא כתוב לשמה אם לא נעשה הדבר כן במפורש.

אשה כסתמא וכי' ובתוס' כתבו שאפילו אשת איש שינתה, שמן הדין אינו רשאי לחיות חיי אישות עמה, אף היא אין חובה לגרשה, ולכן אין סתמה עומדת לגירושין כלל. כיצד לשמן ושלא לשמן בתחילת אותה משנה הלהלן (י,א) נאמר: והפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן, קיבל (אדם) הולך ורק שלא לשמן או שלא לשמן, לא לשמן ולשמן — פסולים. והמשנה הולכת ומפרטת, כמבואר כאן, דוגמאות להלכה זו.

לשם פסח וסתמא מדברי רש"י עולה שמדובר כאן בעבודה אהת, שבכתיחלה שוחט אותה במפורש לשם פסח, ואחר כך עושה זאת בסתם. ותהו בתוס': וכי באותה עבודה צריך לומר ולחזור ולומר לא הנת שהיא עושה אותה לשמה? ולכן לדעתם פשוט יותר להסביר שמדובר בשתי עבודות, שעושה עבודה אחת (כגון שחיטה) לשמה, ועבודה אחרת (כגון קבלת הדם אשה כסתמא וכי' ובתוס' ספר נשים הלכות גירושין פ"ג ה"א. שו"ע אה"ע קלא, א). לשם עבודה דברים וכי' צריך שתהיה מחשבתו של העובד בשעת שחיטת העולה לשם

ראשון זבחים ב"ב

משם אין ראה, דִּילְמָא שְׂאֵנֵי הָתָם (שמא שונה שם), דְּאָמַר (שהתנא אומר): כָּל הָעוֹשֶׂה דָּבָר — עַל דַּעַת רַאשְׁוֹנָהּ הוא עוֹשֶׂה, וכיון שפירש שבכתיחלה הוא עושה לשמה, אין להניח שהוא משנה דעתו! אֵלָא נאמר כי מְסַפָּא (מהטוט) של אותה משנה אפשר להוכיח, שנאמר שם: מַהוּ שְׁלֵאל לְשִׁמְן וְלְשִׁמְן הַפּוֹסֵל בַּפֶּסַח וחטאת? כִּגוֹן לְשִׁם שְׁלָמִים וְלְשִׁם פָּסַח. ונדייק: טַעְמָא (הטעם, דווקא) שְׁאָמַר לְשִׁם שְׁלָמִים וְלְשִׁם פָּסַח, הָא סַתְמָא (הרי סתם) ואחר כך לְשִׁם פָּסַח — כְּשָׂר. על כך יש להשיב: אף משם אין להוכיח, דִּילְמָא שְׂאֵנֵי הָתָם (שמא שונה שם), דְּאָמַר (שהתנא אומר): וְיִזְכִּיחַ סוֹפּוֹ עוֹשֶׂה לְחֵילוֹ, שאם כסוף נכתוין לשם פסח מן הסתם התכווין לכך אף בכתיחלה! אֵי נְגַמִּי [או גם כן] אפשר לדחות באופן אחר: אֵינְדִּי דְתַנָּא (ומתן ששנה) בכתיחלה לְשִׁמְן וְשְׁלֵאל לְשִׁמְן, ושם דווקא אם חשב שלא לשמן פסול (אבל כסתם — על דעת ראשונה הוא עושה) תַנָּא נְגַמִּי (שנה גם כן) באותו סגנון לשון שְׁלֵאל לְשִׁמְן וְלְשִׁמְן, אף שלהלכה גם בסתם ולשמן היא פסול! אֵלָא מִהָא (ממשנה זו) אפשר להוכיח שקרבן כשר בסתם, ששנינו הלהלן: לְשִׁם שְׁלֵאל דְקָרִים זְבָחַה צִירָךְ שִׁיחָא נְזַבְחָ (נשחט): לְשִׁם זְבָחַה לשם הקרבן המסויים שהוקדש לו (עולה, שלמים, וכו'), לְשִׁם זְבָחַה לשם בעליו, לְשִׁם שְׁשִׁנְיָו עוֹשֶׂה אוֹתוֹ לשמו של הקדוש ברוך הוא, לְשִׁם אֵשִׁים שִׁיעֲלָה כְּקָרְבָן על גבי המזבח, לְשִׁם רִיחַ שִׁיקְטִירוֹ באופן שיעלה ריחו, לְשִׁם נִיחוּחַ לשם נחת רוח לה'. וְהַחֲטָאתָ וְאֵשִׁים — לְשִׁם חָטָא. אָמַר ר' יוֹסִי: אָף מִי שְׁלֵאל הֵיךְ בִּלְבּוֹ לְשִׁם אַחַת מְקַל אֵלוֹ ולא חשב עליהם כלל — הרי זה כְּשָׂר, שְׁתַּנְיָא בֵּית דִּין הוּא. ומסבירים: אָתְנָו (התנו) בֵּית דִּין שְׁלֵאל לִינְאָ [יאמר] שהוא שוחט לשמו, דִּילְמָא לְמִימַר (שמא יבוא לומר) שהוא שוחט שְׁלֵאל לְשִׁמּוֹ, ולכן מוטב שלא יפרש כלל. וְאֵי סַלְקָא דַּעְתָּךְ סַתְמָא (ואם עולה על דעתך שבסתם) הוא פְּסוּל, וְכִי קִרְיָמִי (עומדים) בֵּית דִּין וּמִתְנִי מִלְתָּא דְמִפְסִיסָל בֵּיהּ (ומתנים דבר שיפסול בו)? אלא ודאי מכאן הוכחה שהזבח כשר בסתם.

ושואלים עוד: וְגַבְי (ואצל) גָּט בְּסַתְמָא (וססתמון) פְּסוּל, מְנַלָּן (מנין לנו)? אֵילָמָא מִהָא דְתַנַּן [אם תאמר מוז ששנינו] במשנה: הֵיךְ עוֹבֵר בַּשּׁוּק וְשָׂמַע סוֹפְרִים מְקַרְיָן (מקריאים) לתלמידיהם: "אִישׁ פְּלוּנִי גִירָשׁ פְּלוּנִית מְמַקְוִים פְּלוּנִי", וְאָמַר: זֶה שָׂמִי וְזֶה שָׂם אֲשָׁמִי, וכיון שכתבתם אותו בשמות הללו אשתמש בו לגירושין, מכל מקום פְּסוּל לְגִרְשָׁהּ בּוּ. ולכאורה היה זה משום שלא נכתב לשם אותה אשה — יש לדחות: דִּילְמָא (שמא) שם הטעם הוא דְּבַרְבְּרִי רַב פָּפָא, שְׁאָמַר רַב פָּפָא: הֵקָא (כסתם) כְּסוֹפְרִים הִעֲשִׂינָן לְהַתְלַמְּדַּר עֲקִינָן (ועסקים אנו). וְלֹא אֵיבְרָתוּב (נכתבו) הגט לְשׁוֹם כְּרִירוּתָא (לשם גירושין) כָּלָל, אלא נכתב רק כתרגיל כתיבה, ומשום כך הוא פסול! אֵלָא מִהָא (ומן) אפשר להוכיח, ממה ששנינו בהמשך אותה משנה:

בכלי עושה סתם. אלא שהעיר שם כי ממקור אחר בגמרא נראה שאפשר לפרש כדברי רש"י שמדובר בעבודה אחת, ולפי זה הציעו שיש להסביר כך: שפנמים עושה את העבודה לא כולה לשמה, כאשר מפרש ואומר בכתיחלה שהוא מתכוון לעשותה כולה לשמה. וכאשר על דעת ראשונה הוא עושה שכיון שגילה דעתו מתחילה, מן הסתם לכך היתה מחשבתו כל הזמן. אבל עדיין אפשר לומר שאם עשה הכל בסתם ולא גילה דעתו, שיהא פסול (רש"י). אי נמי איירי וכי' שאין לדייק מלשונה של פסיקה אחרונה שפירשה "שלא לשמה ולשמה" שפסול — לשם שלמים ולשם פסח) שאם מתחילה עשה סתם ואחר כך לשמה שהוא כשר. לפי שלא הובאה דוגמה זו אלא כבר הולשו, אנב הפסיקה הראשונה (לשמה ושלא לשמה) — לשם פסח ולשם שלמים), ושם נאמרו הדברים במכוון, משום שכל העושה על דעת ראשונה הוא עושה. אבל עשה סתם ואחר כך לשמה — הוא פסול. והפירוש אישיים רש"י מסביר (עפ"י הגמרא להלן מו,ב): שצריך להתכוון שיעלה את האיברים להפרידם לזבח כשי' לקטירים לאישים, ולא לשם צליה בלבד.

לשם ריח רש"י מסביר (עפ"י הגמרא שם) שלא יתכוון שקודם יצלה אותם ואחר כך יקטירם וישרפם לגמרי, לפי שבאופן זה שוב לא יאה באיברים שעל המזבח ריח. והרמב"ם מסביר שצריך שכוונתו תהיה לשם ריח בלבד.

דילמא אתי למימר שלא לשמו והסבירו לשמו (אכן באופן זה פסול זה, הרמב"ם (הלכות פסולי חלוש שמה יתן גט לאשה הנכונה ויאמר בטעות שנכתב שלא לשמה. אבל כאן, שמדובר ולחשוב העובד בבית המקדש ומתעסק בקרבנות רבים, הרי הטעות מצויה ועשויה הוא לטעות בכתיחלה שצריך קרבן אחר ויזכירו לשמו (אכן באופן זה פסול זה, הרמב"ם (הלכות פסולי המקודשין פט"ז ה"א) סבור שעקירה בטעות אינה נחשבת לעקירה).

קיימי בית דין ומתני וכי' ושאלו בתוס': מדוע צריך להוכיח מכאן? והרי מדברי ר' יוסי "אף מי שלא היה בלבד וכי' כשר" ניתן היה להוכיח ששחיטה בסתם כשרה! ויש שהסבירו כי לולי תנאי בית דין (שהוא דבר מוסכם) ניתן היה לומר שהתנא קמא של אותה משנה חולק על ר' יוסי, והוא פסול במקרה זה אפילו בדיעבד (צאן קדישים, קרן אורה). ובתוס' הסבירו כי ניתן היה לפרש שו' יוסי דרבי על מי שלא אמר בפיו שהוא שוחט לשמו, ומכל מקום חשב כך בלבד. אבל אם שחט בסתם — פסול. ולכן הוכיחו מתנאי בית דין, שהרי יותר יש לחשוב שישבח לזמן לשם הקרבן כשאנו אומר דבר בפיו, מאשר שיאמר במפורש שהוא שוחט שלא לשמו. ואם התנו בית דין שלא יאמר כלום, משמע שאין חוששים לכך (ראה תוס' טו"ך).

לא איכותב לשים כריתות כי מתחילה סברנו שאולי הסופר המקרא את הגט מכין מראש גיטין עם שמות של אנשים ונשים שונים, שבמקרה זה הגט נכתב לשם כריתות, אלא שלא נכתב כראוי, שהרי לא נעשה בהוראת הבעל. ואילו באופן שמשביר רב פפא היה זה תרגיל כתיבה בלבד, ולא היה בו כל כוונה שימש שטר זה או כגט כריתות.

ההלכה

ששה דברים: לשם הזבח, ולשם הזבח, ושהזבח להשם ברוך הוא, ושיקטירו לאישים, ושהקטרו לריח בלבד, ושיריה זה נחת רוח לפני השם. ואם שחט סתם — כשר. והשוחט חטאת ואשם צריך שתהיה מחשבתו לשם אותו החטא שבא עליו. (רמב"ם ספר עבודה שם ה"א).

ושמע סופרים וכי' סופר שכתב גט לשם לימוד בלבד, ובה אדם ומצא שהשם שנכתב בגט הוא כשמו, ושם האשה כשם אשתו, ושם העיר כשם עירו. אם נטל האיש שם זה וגירש בו — אינו גט. שאפילו גט שנכתב כשם אינו גט. (רמב"ם ספר נשים שם. שו"ע אה"ע שם).

מסורת הש"ס

- משנה גיטין כ"ד,א. תוספתא גיטין פ"ב ז. ספרי דברים כ"ד,א. ילק"ש תורה תתקלו.
- משנה זבחים י"ג,א. (בשניו קל) משנה פסחים ט"ב.
- שבת צ"א,א. זבחים מא,ב. מ"א. מנחות ט"ב.
- נדרים מה,א. גיטין ס"א,א. חולין ל"ב,ב. ירושלמי גיטין פ"א ה"ה.
- משנה זבחים מ"ב, תוספתא זבחים פ"ה י"ג. ת"כ ויקרא ג"ג. מדרש תנאים דברים יח,ז. ילק"ש תורה חט.
- משנה גיטין כ"ד,א. ספרי דברים כ"ד,א. ילק"ש תורה תתקלו.
- גיטין כ"ב,ו. וראה ירושלמי גיטין פ"ג ה"א. ילק"ש תורה שן.

ג

גרסות

ואם לא נדבה יתא בכתי"מ ועוד: ואם לאו יהא נדבה.

באורתא בתחומא בכתי"מ חסרות מלים אלה.

חזקן יש בכתי"י וכן בערוך: הרמך.

טעמא דשלא לשמן יש בכתי"י: טעמא דנזבחו שלא לשמן.

בסתמא כשירין בכתי"מ: דבסתמא כשירין. אלא מהא דתנן בכתי"מ ובכ"י ועוד: אלא מהא.

דאמר כל העושה בכתי"מ: דאמרי כל העושה ויש בכתי"י: דאמרין כל העושה.

דאמר יוכיח סופו בכתי"מ ועוד: דאמרין יוכיח סופו.

לשם שם בכ"י ככמשנה הלהלן: לשם השם.

מהא דתנן היה בכתי"מ: מהא היה.

ושמע סופרים במקבילה בכתי"מ ובכ"י: ושמע קול סופריה.

דילמא כדרב פפא בכתי"מ: דילמא שאני התם כדרב פפא.

ולא איכותב בכתי"מ ובמקורות: דלא איכותבו.

ל

לשון

מילי מעלייתא

צורת לשון זו שסודרה מארמית (=דברים מעולים, משבחים) מופיעה לרוב בהקשר של מסיבת דבוי חמדים שנאמרו בבית המדרש. יש וחכם מבקש מחבירו שיאמר לו מ"מילי מעלייתא" שנאמרו בשמו של חכם מסויים (רב חסדא, רב, רב יוסף ועוד), ויש שהחכם עצמו מבקש ש"מילי מעלייתא" ייאמרו בשמו. חכם שנעדר מבית המדרש עלול היה לאבד "מילי מעלייתא" שנאמרו באותה עת, דבר שארע לחכמים שונים.

אידי דנא

ראה בהשלמות.

החיים

תחומא

התחום הוא מונח מהתייחס לגבולות מקום היישוב היהודי, אם זה יישוב קבוע ומסודר, ואם זה מקום שחות זמני לקבוצת אנשים ואף לבודדים. הגדרת תחום היישוב קשורה בעיקרה לעניין איסור היציאה בשבת מהתחום (שיש האומרים שהוא מדברי תורה ויש האומרים שהוא מדברי סופרים), שהוא למעלה מלפנים אמה מחוץ למקומו של האדם. בשבת היו החכמים מגיעים מערים לכפרים סמוכים כדי לדרוש וללמד, ולאפשרות ללמוד היתה קשורה לא מניע ביכולת להגיע למקום אליו היה החכם מגיע.

בי הרמך

ראה בהשלמות.

סופרים העשויים להתלמד

ראה בהשלמות.

לעזי רש"י

קרבוניי"ש אולי צ"ל: קרבוניד"ש, מן הצרפתית העתיקה charbonede — חתיכות בשר צליות על גחלים.

כל הזבחים פרק ראשון זבחים

מסורת הש"ס

- א. משנה גיטין כד.א. עירובין יג.א. סוטה כב. ספרי ומדרש תנאים דברים כד.א. ילק"ש תורה התקלו.
- ב. משנה גיטין כד.ב. ספרי ומדרש תנאים שם. ילק"ש שם.
- ג. משנה גיטין שם. ספרי ומדרש תנאים שם. ילק"ש שם.
- ד. משנה גיטין כד.א. ירושלמי גיטין פ"ג ה"ב (בשנינו).
- ה. גיטין כד.א.
- ו. זבחים מ"ב.
- ז. משנה גיטין כד.א.
- ח. זבחים כ"ב.
- ט. חולין כה.א. זבחים ג.ב. וראה תר"כ ויקרא יא. לג. ילק"ש תורה תקמ.
- י. משנה כלים פ"ח מ"א.
- יא. שם. וחספתא כלים ב"ק פ"ו ג. תר"כ שם.
- יב. ראה אהלות פ"ט מ"ד. שם פ"ט מ"ג.

גרסות

יתר על כן כבתי"מ בכל העמוד אין מלים אלה.

יש לו שתי נשים כבתי"מ: מי שיש לו שתי נשים ויש כבתי"מ: היו לו שתי נשים. שחטה לשם חולין כבתי"מ ועוד: לשם חולין.

היה ליה תמא ותמא כשירים כבתי"מ: הוה להו תמא ותמא כשר. ורמא מילתא יש כבתי"מ: יו רמא מילתא.

קדשים לא מהניא ליה כלל כבתי"מ: קדשים לא מהנו בהו כלל.

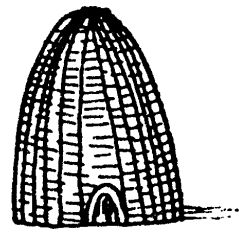
לשון

בלבר
מקור המלה הוא בלטינית libellarius משמעה — לבלו, סופר, מי שמלאכתו לכתוב שטרות או מסמכים אחרים.

טופסי גיטין
ראה בהשלמות.

החיים
תנור שחצו
ראה בהשלמות.

כוורת

כוורת רומית מתקופת התלמוד

פקוקה בקש
לקש, לאמר קני התבואה היבשים הנותרים לאחר הדיש, אף שנחשב כדבר בעל ערך מועט ביותר, היו שימושים רבים. הוא שימש לבנייה (בחלק מחומרי הבנייה); לשריפה (הגם שהוא נשרף וכלה במהירות, ואולם הוא ניצב בקלות, ובין שימושי היה להסקת בתים וכלי אפיה ובישול); לכיסוי של פירות וכלים שונים (אם כהגנה עליהם ואם להסתרות); או כמצע נוח להעמדת דברים שונים עליו או לליפופם, לסיכון גנות ועוד.

מבין שימושי של הקש, אף אטימת חללים שונים (בכריצים בקרקע, או כחורים שפוערו בקירות הבית ועוד), ובכללם סחימת חורים כללים.

לעזי רש"י

מול"ל צ"ל: מוד"א, מן הצרפתית העתיקה modle — תבנית, דפוס.

יתר על כן, כתב לגרש את אשתו ונמלך (התחרט) והחליט שלא לגרשה, **מצאו כן עירו ואמר לו: שמי פשקמך ושם אשתי ושם אשתך**, תן לי את הגט ואגרש בו את אשתי — **פסול לגרש בו**. משמע שכתב נכתב בסתם, הגט לשם האשה המתגרשת, הרי הוא פסול למרות שנכתב לשם כריתות — גם משם אין ראייה, **דילמא שאני התם** (שמה שונה שם) **דאינתיק ליה** (שנותק לו) הגט הזה **לשם גירושין של ההוא**, ולכן אין אדם אחר יכול לגרש בו. אבל גט שנכתב בסתם — כשר, אם נכתב לשם כריתות! **אצלא נאמר כי למדנו דין זה מהא [זמן] ששינוי שם: יתר על כן, יש לו שתי נשים ששמותיהן שוות, כתב לגרש בו את הגדולה שביניהן — לא יגרש בו את הקטנה**, ושם שצריך לכתוב לשמה דווקא — גם זאת יש להדות: **דילמא שאני התם** (שמה שונה שם) שאף על פי שנכתב לשמו של האיש המגרש, **אינתיק ליה** [נותק לו] הגט הזה **לשם גירושין דהיהיא** [של אותה אשה מסויימת]. אבל אם נכתב בסתם — שמה יהא כשר לגרש בו את אשתו! **אצלא מהא [זמן] ששינוי שם: יתר על כן, יש לו שתי נשים ששמותיהן שוות, ואמר ללבקר (לסופר): כתוב גט לאחת משתי נשי, ולאיזה שארצה אגרש אותה בו — פסול לגרש בו**, משמע שצריך לכתוב לשמה של האשה המסויימת — **דילמא שאני התם** (שמה שונה שם) שאין עושים כן משום שאין ברירה שאין אומרים שמתברר הדבר למפרע שלשמה של זו נכתב! **אצלא יש לכך ראייה מהא [זמן] ששינוי שם: הפותב טופסי גיטין שמכין מראש נוסחים קבועים של גט כדי שיהיו מוזמנים בידו — צריך שפניית מקום לכתיבת שם האיש, ומקום לכתיבת שם האשה, ומקום עבור הזמן. ואמר רב יהודה אמר שמואל: אף צריך שפניית מקום המלים "הרי את מתרת לכל אדם", שצריכות להיכתב לשם אשה זו דווקא. משמע איפוא שצריך הגט להיכתב לשמה של אשה מסויימת, ואם כתבו סתם — פסול.**

הוסיף רבינא ואמר לרב פפא, תו רמי מילתא אחריתי [שוב השליד רבא, הראה סתירה בדבר אחר]. **מי האם אמר רב יהודה אמר רב: חטאת ששקטתה לשם עולה — פסולה**, אבל אם שקטתה לשם חולין — **כשרה; אלמא** [מכאן אפשר להסיק]: **דמינה דרב שווא בן מינה** [קדשים כמותה, מתריב בה גורם לה נזק, אבל דבר דלאו [שאינו] בן מינה לא מתריב בה ואינו נחשב? ורמניהו [ומשליכים. מראים סתירה] ממה ששינוי: כל הגט שנכתב שלא לשם

אשה — פסול, ומלשון כללית זו ניתן לדייק: **ואפילו לשם גויה — נמי גט כן**. **פסול**. והרי גויה אינה בת מינה, שאין בה דין גירושין! **ושפי [ותירן] רבא: דל [הוצא] מינה מינה** [מזנות]. הרי גם לא גט אלא היה נכתב לשם גויה הנה ליה **סתמא** [הריחו כגט סתם]. **וסתמא** [וסתם] גט, שלא ליה האשה המסויימת — **פסול**. לעומת זאת, **קדשים, דל [הוצא] את כוונת חולין מיפניהו [מהם] — הנה ליה סתמא** [הרי זה כאילו נשחטו בסתם]. **וסתמא** [וסתם] **זבחים כשרים**. **ב** הוסיף רבינא ואמר: **ורמא מילתא אחריתי** [ועוד השליד רבא, הראה סתירה אחרת]. **מי האם אמר רב יהודה אמר רב: חטאת ששקטתה לשם עולה — פסולה, ששקטתה לשם חולין — כשרה, אלמא** [מכאן] **שמינה מתריב בה דלאו [שאינו] מינה לא מתריב בה? והנהיג [והרי שונה ברייתא]. נאמר לענין השרצים הטמאים: "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא"** [ויקרא יא, לג], ששרץ מת הנופל בתוך כלי חרס מטמא את האוכל שבתוכו. ואמרו חכמים שהלשון "תוכו" באה להדגיש: "תוכו" ולא תוף תוכו, שאם היו האוכלים מונחים בכלי שבתוך כלי חרס — אינם נטמאים. **ואפילו כלי שטף כולמו, כלי מתכת או עץ, שמקבל טומאה מגבו (שלא כמו כלל חרס) — גם הוא מציל. משמע שאפילו דבר שאינו נמו גם כן נחשב לבטל את דינו של כלי חרס! ושפי [ותירן] רבא: כלי שטף נחשב כמינו של כלי חרס, ששניהם כלים, ולכן מועיל לגביו. אבל עשו חולין אצל קדשים פמחיצה אצל תנור, מה מחיצה אצל תנור לא מהצנא [אינה מועילה] לה קלל להפריש בין הטומאה והאוכל, מפני שאינה נחשבת כמינו של התנור כלל, ולכן אינה חוצצת בו — אף שחיטה לשם חולין אצל קדשים לא מהצנא ליה [אינה מועילה] קלל לפוסלם. ומה עניינה של מחיצה זו? דתנן [ששינוי] **הדגן חרס** **ששקטתה עד שפתו כנסרים או פיריעות ונמצא שרץ במקום אהד בצד אחד של המחיצה — הפל טמא גם מעבר למחיצה. וכן פורת עשויה קש שהיא פחותה (שבורה, ושוב אינה כלי) גם אם היתה פקוקה בקש, ופשוטלשלת לאויר התנור, אם היה שרץ בתוכה — התנור טמא, היה שרץ בתנור — אוכלין שבתוכה טמאין, שאין היא נחשבת כחציצה לגבי התנור, ור' אליעזר מטהר. אמר ר' אליעזר: קל וחומר, אם הצייל סוג כזה של מחיצה פאוהה מת התמור, שמטמא אדם וכלים שבעה ימים, ואם עשו מחיצה כזאת באוהל המת הריהו מצילה מן הטומאה, לא תציל מטומאת שרץ בכלי חרס הקל שאין אוררו מטמא אלא אוכלים ומשקים? אמרו לו: לא,****

עיונים

כלי שפיו נמצא מחוץ לתנור (שאם היה בתוך התנור, הרי מה שבתוכו הוא באויר התנור ונטמא), הרי אף שהיו אוכלים שבתוכו מצויים בתוך חללו (איררו) של התנור הטמא, מכל מקום אינם מקבלים טומאה, שהרי אינם בתוך התנור אלא בתוך חורו (ועיקר הדיוק — מן הו' תיחיה, שיכול היה לכתוב "בתוך" וכתב "בתוכו", ראה להלן סוף עמוד כ). ובמדרש הלהב לפסוק זה (ב"תורת הכהנים") נתבאר כי מדובר גם במקרה ההפוך — כשהאוכלים מצויים בתנור, והטומאה בכלי, כאשר האחד נלמד מ"כל אשר בתוכו יטמא" — דווקא מה שבתוכו יטמא, ולא תוך תוכו. והשני מ"כל אשר יפול מהם אל תוכו" — דווקא שרץ הנפל אל תוכו מטמא את מה שבכלי, ולא הנופל אל תוך תוכו. וראה ברשב"א חולין (כ"ה), שהעיר כי אין זו שיטת הגמרא שלנו (ראה להלן עמוד ב). ואפילו כלי שטף — כי אם היה הכלי הפנימי שבתנור כלי חרס, יש טעם לומר שציל אוכלים שבו, שהרי כלי חרס אינו מיטמא מגבו (מאחריו) אלא דווקא מאוירו (מתוכו), וכיון שפיו של כלי זה אינו בתוך תנור אין הטומאה יכולה להגיע למה שמצו בו תוכו. אבל כלי שטף (כלי מתכת או עץ) מיטמא גם מגבו, ולמרות זאת הוא מציל (רש"י). והסביר רש"י כי טעם הדבר הוא — משום שכלי אינו מקבל טומאה מאויר כלי חרס, אלא דווקא אוכלים. וכבר תמחו בתוס', כי לפי זה נמצא שאין צורך שיש יתור מבכלי חרס, ומהו "אפילו"? והשני פירשו שעיקר החידוש שיש בכלי שטף הוא הדין האמור כאן, שאף שאין הוא מניו של כלי חרס מכל מקום הוא חוצץ בו, שהוא נחשב תוך תוכו (וראה ברש"י בסוף העמוד הבא, שכך היא אכן מסקנת הרמב"ם לדעתו). והר"ז (בחולין כ"ה), כתב כי חידושו מורק ומשפך פסולי שבתוכו שטף אין דין אויר, לפי שכלי כזה מטמא רק במגעו ולא את הנמצא בחללו, מכל מקום נחשב חללו כאויר לעצמו, ואין מחשיבים את הנמצא בו כנמצא באויר כלי חרס.

כלי שטף כתב בצורך שכלי שטף הוא שם הכוול לכלי עץ ומתכת, שיש להם טהרה במקוה. וכינוי זה מבוסס על לשון הכתוב בכלי עץ "וכל כלי עץ ישטף במים" (ויקרא טו, יב), וכן האמור בכלי מתכת "ואם בכלי נחושת בושלה מיורך ושופך במים" (שם ו, כא). כוורת שריא פחותה שאם היתה פסולה היתה חוצצת (מכאור במשנה שאחר כך במסכת כלים), אלא שיש בה חור גדול, ולפיכך אינה חשובה עוד ככלי. וכיון שאינה כלי — אינה חשובה חציצה בתוך התנור.

ופקוקה בקש כתב רש"י שהוא לרבותא: למרות שהיא פקוקה בקש, ואין הפחת שלה ניכר, ובפועל היא סגורה מכל צד — אין פקוקה זו נחשבת. אלא הכוורת נשאת כשבר חרס שאינו כלי, אינה משמשת חציצה בחללו של התנור.

אם הצייל במת החומר וטענתו של ר' אליעזר מסתמכת על הלכות שאין עליתן חולק. שכורת כזו, וכן נסכים ויריעות, חוצצים בחולין המת, שאם היה מת באוהל והיתה חציצה כזו — הריהו מצילה על מה שמעבר לה מלהיטמא (ראה אהלות פ"ט מ"ג לענין כוורת. ולענין נסכים ויריעות ראה שם פ"ו מ"ד).

אורח ההלכה

חטאת ששחטה לשם חולין — חטאת שנשחטה לשם זבח אחר (כגון עולה) — הרי זו פסולה. אבל אם שחטה לשם חולין — הרי זו כשרה, ולא עלתה לבעלים לצאת ידי חובתם. כרב יהודה בשם רב. (רמב"ם ספר עבודה הלהב פסולי חולין פ"טו ה"ד).

תוכו ולא תוך תוכו כלי שהייתה טומאה בתוכו והכניס כלי זה לתוך כלי חרס ושפת הכלי הטמא מחוץ לכלי חרס, אף שהטומאה עצמה מצויה בתוך כלי חרס — הרי זה טהור, משום שנאמר "אל תוכו" ולא תוך תוכו. וכן אם היה כלי חרס טמא והכניס בתוכו כלי שיש בו אוכלים ומשקים, אם היתה שפת הכלי הפנימי מחוץ לחללו של כלי חרס, אף שהאוכלים מצויים באוירו של כלי חרס — אינם נטמאים, שנאמר "כל אשר בתוכו יטמא", ולא בתוך תוכו. (רמב"ם ספר טהרה הלהב כלים פ"ד ה"ח טו).

תנור שחצו בנסרים כלי חרס שחלקו במחיצה, אפילו היתה המחיצה מקרקעו עד שפתו, ונכנסה טומאה בחלקו האחד של הכלי — כולו טמא, גם מעבר למחיצה, שאין דרך בני אדם לחלק כלי במחיצה. ולפיכך תנור שחלקו בנסרים ונמצאה טומאה מצד אחד — כל התנור טמא. כמנשה המובאת כאן. (שם ה"ז).

כוורת פחותה ופקוקה בקש כוורת שנשעה בה פחת ופקוקה בקש — אינה מצילה מטומאת כלי חרס, לפי שאינה נחשבת ככלי. כחכמים, ולא כדברי ר' אליעזר. (שם הי"א).

ונמלך כלומר, התחרט והחליט שלא יגרשנה. ושאלו בתוס': אף סברת המקשה תמוהה, שהרי מה ענין גט שנמלך בו לענין גט הכתוב סתם? ותירצו שכיון שנמלך מסתבר שמתחילה לא היה דעתו מוחלטת שיגרשנה, ושלא נתיקן לכתוב גט סתם שישמש גם לאדם אחר.

דאין ברירה ענין ברירה, המופיע בכמה וכמה עניינים בחלמוד, הוא השאלה לגבי דבר שלא נקבע או הוגדר מראש, האם כאשר הוא מגיע לידי הגדרה, מתברר למפרע שלשם כך נעשה מחלילה. ובענין זה יש מחלוקת תנאים (והמסקנה המקובלת היא שבדברים שהם מדין תורה אין ברירה, ולברבון יש ברירה). וכמראה בושיץ (כדב, נאמר כי מקרה זה הובא במשנה ש לומר דין זה עצמו, שאין ברירה. וכתבו בתוספות שם בשם ר"י שאף לאומרים שבדרך כלל יש ברירה אפשר לומר שכאן לא יועיל הדבר, לפי שהגט צריך להכתב "לה" — לשמה, בשעת כתיבתו, ולא להשאירו כדבר בלתי ברור.

מקום הרי את וכי' ומכאן ראייה שאף שנכתב הגט מתחילה לשם כריתות, מכל מקום כיון שיקרו של הגט לא נכתב לשם אשה מסויימת הרי זה ככתוב סתם, ואינו מועיל. וכתבו בתוס' שהיה צריך להוסיף ולהביא את דברי שמואל על המשנה, לפי שאת דין המשנה ניתן להסביר שהוא מטעם אחר, כדי לשמש שצריך הגט להיכתב לשמה. אבל את דברי שמואל לא ניתן להסביר אלא בצורך שייכתב הגט לשמה של האשה (שהוא כדעת ר' אלעזר בדנינו גיטין, שעדי מסירה הם הגומרים את הגט, והלהב כמותו).

שגריה ואולם לא עלתה לבעלים ידי חובה (רמב"ם). אבל רמב"ן (במלחמות ה' במסכת ראש השנה) סבור כי עמקתה ששחט חטאת לשם חולין — אף עלתה לבעלים לשם חובה.

דלאו מינה לא מחריב שדבר שאינו ממינו כלל, כגון חולין לגבי קדשים, אינו נחשב כדבר שיכול להיחסף בו על מנת לעקור את שמו של הובב ממנו (רש"י).

דלאו מינה כזו' וכתבו אחרונים (ראה בחוין יחזקאל ועוד) שמכאן מוכח שעיקר הפסול כמה שמשנה שמה מקודש לקודש אינו בצד השלילה, בעקרת שמה הקודם ממנה, אלא בצד החיובי — שקבוע קרבן זה לצורך אחר. ומשום כך אין בכוחו לקבוע את עניינו של זבח שהוקדש לשם חולין, שאינם ממינו כלל.

לשם חולין, שהרי גויה אינה כלל מאותו מין של הנשים המתגרשות, לפי שאין בה דין גירושין כלל. שמצד דיני התורה (דיני בני נוח) אין גירושין בטא אצל בני נוח.

ולא תוך תוכו שאם היה כלי כגון תנור של חרס טמא (שכל המצוי באוירו טמא), והיה מונח בו לשם חולין, שמי כשמן ושם אשתי כשם אשתך, ונטל ממנו גט זה וגירש בו, הרי אף שנכתב גט זה לשם חולין, כיון שלא נכתב לשם איש ואשה אלא — אינו גט. (רמב"ם ספר נשים הלהב גירושין פ"ג ה"ב, שו"ע א"ע קלא, ב).

שתי נשים ששמותיהן שוות מי שהיו לו שתי נשים ששמותיהן שוות, וכתב גט לגרש בו את אחת מהן, ונמלך וגירש בו את האחרת — אינו גט, לפי שלא נכתב לשם אותה אשה שנתגרשה בו. (רמב"ם שם ה"ג, שו"ע שם סעיף ג).

לאיו שארצה אגרש מי שהיו לו שתי נשים ששמותיהן שוות, ואמר ללכת: כתוב לי גט, ואזי שארצה מן אגרש בו, וכמה הסופר על דעת זו, וגיירש האיש בטא זה את אחת מהן — הרי זה ספק גירושין (כי למסקנת ההלכה בדאורייתא אין ברירה לחומרה. כס"מ). (רמב"ם שם ה"ד, שו"ע שם סעיף ד).

הכותב טופסי גיטין מפני תקנת הסופר החתום חכמים לסופר לכתוב טופסי גיטין. וישאיר פניו מקום שבו כתוב שם האיש והאשה ומקום הזמן, ומקום שבו צריך לכתוב "הרי את מותרת לכל אדם", כדי שייכתב הסופר לשם האיש המגרש והאשה המתגרשת. כמנשה וכדברי רב יהודה בשם שמואל. (רמב"ם שם ה"ז).

כל הזבחים פרק ראשון זבחים ג"ב

שְׁשָׁחָה לְשֵׁם חֲטָאת אַחֲרָה, לִכְפֹּר עַל שִׁגְגָה אַחֲרַת שְׁבִירוֹ — כְּשִׁירָה, לְשֵׁם עוֹלָה — פְּסוּלָה; אֲלֶמָּא דְלָאוּ [ממאן שדבר שאינו] מִיְנָה (לשם עולה) מִחֲרִיב בָּהּ, פּוּסְלָה, אַבְל דְּבַר שְׁהוּא מִיְנָה (לשם חטאת אחרת) לֹא מִחֲרִיב בָּהּ, אִינוּ פּוּסְלָה; וְהָאֵמֵר [והרי אמר] רַב, לְעֵינֵי שִׁנּוּי בְּעֵלִים: חֲטָאת שְׁשָׁחָה שְׁלֵא לְשֵׁם הַבְּעֵלִים, אֲלֵא עַל מִי שְׁמַחֲוִיב חֲטָאת — פְּסוּלָה, אַבְל אִם שְׁחַטָה עַל מִי שְׁמַחֲוִיב עוֹלָה — כְּשִׁרָה, אֲלֶמָּא [וממאן] דְּבַר [שבין] מִיְנָה (אדם אחר שחייב חטאת) מִחֲרִיב בָּהּ, דְּלָאוּ [שאינו] מִיְנָה (שאינו מחויב חטאת) לֹא מִחֲרִיב בָּהּ! וּמְשַׁנֵּי [ומתרגם]: הֵתֵם [שם], לְעֵינֵי שִׁנּוּי קוּדֵשׁ — 'יִשְׁחַט אֲתָה לְחֲטָאת' (שם ד, לג) אֲמַר רַחֲמָנָא [אמר רחמנא] וְהָרִי חֲטָאת לְשֵׁם חֲטָאת נִשְׁחָטָה, וְלִכְּן הִיא כְּשִׁירָה. הֵכָא [כאן], לְעֵינֵי שִׁנּוּי בְּעֵלִים — 'וּכְפַר עֲלָיו' (שם כו) קְתִיב [נאמר] — "עֲלָיו" וְלֹא עַל חֲבִירוֹ, וְיֵשׁ לְלַמּוֹד כִּי חֲבִירוֹ שְׁפוּסֵל, הִרִי זֶה דוּמִיָּא דִּידֵיהּ [בדומה לו], שְׁמַחֲוִיב כְּפָרָה כְּמוֹתָהּ, וְלֹא מִי שְׁמַחֲוִיב עוֹלָה.

ב ועוד בענין זה, רב חביבא רמי [השליך]. הראה סתירה [משני] בפעולתו של תוף תוכו, ומשני [ומתרגם]. וכך הקשה, ומי [והאם] אמר רב: חטאת ששחטה על מי שמחוייב [חטאת] — פסולה, על מי שמחוייב עולה — פשוטה; אלמא [וממאן] שדבר שהוא מין מחריב בה, לאו [דבר שאינו] מין לא מחריב בה? והתניא [והרי שנויה ברייתא]: "תוכו" ולא תוף תוכו, אפילו פלי שטף מציל, הרי שדבר שאינו מינו גם כן נחשב כלי כדי להציל בתוכו! ומשני [ומתרגם]: אך בעצה פעמים "תוכו" קתיבי [כתובים] שם (תוכו). כלומר, המלה "תוכו" כתובה שתי פעמים, והיה יכול לכתוב "תוף" ונכתב תוכו, "תוף" ונכתב "תוכו", ואם כן הרי הם כארבע פעמים. וכן למדים: חד לגופיה [חד נצרך לגופו] שכלי חרס מטמא באוירו, וחד [ואחד מהם] לגזירה שנה, שכשם שהכלי מטמא מה שבתוכו אף שלא נגע בו, כך הכלי מקבל טומאה משרץ הנמצא בתוכו למרות שאינו נוגע בכלי. חד [ואחד] בא לומר: תוכו של זה ולא תוכו של אחר, שאם היה שרץ בתוך כלי שאינו כלי חרס — אינו מטמא באוירו (אלא רק אם נגע בו). איך [והאחר] — תוכו ולא תוף תוכו, לומר שאפילו פלי שטף שהיה בתוך כלי חרס שיש בו שרץ מציל על האוכלים שבו, ואם כן הרי זו גזירת הכתוב, שאף דבר שאינו מינו מציל בו.

אם הציל בַּמָּת לַמְרוֹת שְׁדִינו חָמוּר — שֶׁפֶן עוֹשִׂים חֲלוּקָה בְּאוּהֵלִין שְׁמַהַג בְּנֵי אָדָם לְחֻלּוֹק אוֹהֵל בְּמַחֲצֵה, וְכַל חֶלֶק נִחְשָׁב כְּחָדָר נִפְרָד לְעֲצוּמוֹ, תְּצִיל מַחֲצֵה בְּכָלִי חֲרָשׁ הַקֵּל, שְׂאִין כְּלֵי חָרֵס חֲלוּקִין בְּאוּהֵלִין אֵין נוֹהָגִים לְחַלְלֵם בְּמַחֲצוֹת? וּמְשִׁיבִים: הִתְיַחַח [נניח דבר זה] לְרַבֵּן [ולדעת חכמים] הַסְּבוּרִים שְׂאִין הַמַּחֲצֵה מְצִילָה, אַבְל לְרִ' אֲלִיעֶזֶר מֵאֵי אֵיבָא לְמִימָר [מה יש לומר]? הִרִי לְדַעְתוֹ מַחֲצֵה מְצִילָה גַם בְּתַנּוּר! וּמְשִׁיבִים ר': אֲלִיעֶזֶר סָבוּר כְּרַב, לִגְבֵי הַעֵינֵיקוֹן שְׁמַה שְׂאִינוּ מִינוּ — אִינוּ מוֹעִיל בּוֹ, אַבְל לְעֵינֵי מַחֲצֵה בְּתַנּוּר — קֵל וְחֹמֶר קְאָמַר [הוא אומר]. מִמַּת לְשֵׁרֵץ, וּבִגְלָלוּ הוּא סָבוּר שְׂאֵף דְּבַר שְׂאִינוּ מִינוּ מוֹעִיל בּוֹ. וּמְקַשִּׁים: אֵי הֵכִי [אם כן], שְׁדוּחִים סָבַרְת שְׂאִינוּ מִינוּ מְפַנֵּי קֵל וְחוּמֵר, הֵתֵם נְמִי לֵימָא [שם]. בְּחֲטָאת שְׁחַטָה לְשֵׁם חוּלִין, גַּם כֵּן נִאֲמַר [קל וחומר]: אִם קְדָשִׁים מְחַלְלִין קְדָשִׁים, חוּלִין לֹא פֶל שֶׁפֶן שְׁמַחֲלִים? אֲלֵא צִרִין לומר כִּי טַעְמָא [טעמו] שֶׁל רַב הוּא פְּדוּבֵי ר' אֲלִיעֶזֶר, שְׂאָמַר ר' אֲלִיעֶזֶר: מֵאֵי טַעְמָא [מה הטעם] שֶׁל רַב? נֹאמַר 'וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת קְדָשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יְרִימוּ לָהֶ' (ויקרא כב, טו), לומר שְׁקְדָשִׁים דְּרוּקָא מְחַלְלִין קְדָשִׁים, וְאֵין חוּלִין מְחַלְלִין קְדָשִׁים. וּמְדִיִּיקִים: אֲלֶמָּא אֲתָא קְרָא אֶפְקִיָה [ממאן שבא המקרא והוציא אותו] מִקֵּל וְחוּמֵר שִׁישׁ בּוֹ. אִם כֵּן, הֵכָא נְמִי [כאן גם כן] בְּמַחֲצֵה הַתַּנּוּר, שְׁלַמְד ר' אֲלִיעֶזֶר מִקֵּל וְחוּמֵר שְׁמַחֲצֵה מוֹעִילָה בְּתַנּוּר (למרות שאינה מינו) לִיתֵי [שבא המקרא] "כֹּל אֲשֶׁר בְּ"תוֹכּוֹ" לומר שְׁמַחֲצֵה אֵינָה מְצִילָה בּוֹ, לְפָקִיָה [ויוצא אותו] מִקֵּל וְחוּמֵר! וּמְשִׁיבִים: הֵיא "תוֹכּוֹ" מִיַּבְעֵי לֵיהּ [יתוכו] זֶה נִצְרָךְ [זה נצרך לך] לְדִין אַחֵר, לְאוּכְלִין שְׂאֵיבְלָן [לש אותם] בְּטִיט וְעַטָּף אוֹתָם מְכַל צַד, וְהַכְּנִיסָן לְאוּרֵי תַּנּוּר, סְלֶקָא דְעַטָּף אֲמִינָא [עלה על דעתך לומר]: הוּאֵיל וּבְגִינֵיהּ לֹא מְטַמָּא הַאוּכֵל, אִם יַעַב בּוֹ הַשֶּׁרֶץ, מְשׁוּם שֶׁהִטִּיט חוּצָץ — הוּאֵיל וְהַכְּנִיסָן לְאוּרֵי תַּנּוּר טַמָּא נְמִי [גם כן] לֹא מְטַמָּא [ומסתמאם] הַאוּכֵלִים, קְרָא מְשַׁמְעֵ לָן [משמע ענין] בְּהַדְּגָשָׁה "כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכּוֹ", שֶׁבְכַל זֹאת נִטְמָאִים הַאוּכֵלִים, כִּיוּן שֶׁהֵם נִמְצָאִים בְּתוֹךְ חֻלּוֹ. וְמֵן הַצַּד הָאֲחֵר, רַבֵּן [חכמים] הַחּוֹלְקִים עַל ר' אֲלִיעֶזֶר, מַה הֵם מְשִׁיבִים? הֵם סָבוּרִים שֶׁהֵנָּה לֹא צִרִיבֵי קְרָא [דברים אלה אינם צריכים מקרא] וְהֵם מוֹבְנִים מְעַצְמָם, שֶׁהִרִי הַאוּכֵלִים מְצוּיִים בְּחֻלּוֹ הַכֵּלִי.

עיונים

שכן חלוקה באוהלין כלומר, כיון שדרך בני אדם לחלק בתוך אוהל ולעשותו על ידי מחיצה לשני חדרים, הרי זו מחיצה ראויה. והפירוש בפנים הוא לשיטת רש"י, המסביר כי ר' אליעזר חולק ומטהר אף בתנור שעשו מחיצה בתוכו. ולפי זה, "שאין חלוקין באוהלין" הוא הסבר מדוע לדעת חכמים אין מקום לטהר בתנור על ידי מחיצה — משום שאין דרך בני אדם לחלק כלי חרס במחיצה (ראה גרסות). ולעניינו, הואיל וכך — אין היא מינו של התנור, ולכן אינה מצילה. ויש שהקשו על שיטת רש"י: לפי נימוק זה, מפני מה חלוקים חכמים ומטמאים מה שבכוורת? הרי כוורת פקוקה מצילה באוהל המת מדין "צמיד פתיל", ולא מדין מחיצה! (וראה במפרשי המשנה אהלות פ"ט מ"ד). ותירצו כי לדרך זו מאחר שנחנה הקל וחומר של ר' אליעזר ממת לשרץ, אף לענין כוורת אין ללמוד (תוס' טוך). אכן, בתוס' מפרשים (בעקבות הסוגיה המקבילה בתוכ"כ) כי "שכן חלוקה באוהלין" ו"שאין חלוקין באוהלין" אינו מנהג בני אדם, אלא דין — שאין מחיצה מועילה להציל אלא באוהל, ולא בכלי חרס. ולדרך זו, אף ר' אליעזר מודה לדין זה, שמחיצה אינה מועילה בתנור (אלא שהוא חולק לגבי הכוורת, שהוא סבור כי מאחר שהיא סגורה מרוב הצדדים הרי היא יתירה ממחיצה, דינה כדין כלי שמציל באוהל המת). והוא מה שאומרים לו חכמים: אין ראיה מטומאת מת לטומאת שרץ, למרות שהיא קלה יותר, שהרי גם אתה מודה שאין מחיצה מועילה בכלי. לר' אליעזר מאי איבא למימר ונמצא לפיכך, ששיטת רב, שדבר שאינו מינו אינו מועיל, אינה לדעת הכל, אלא שנויה במחלוקת תנאים (רש"י). והעירו אחרונים כי מכאן לכאורה ראיה לפירוש רש"י בענין זה, שר' אליעזר מטהר אף במחיצה. שאם מסכים הוא לדעת חכמים בענין זה, ואינו מטהר במחיצה, נמצא שאף לדעתו דבר שאינו מינו — אינו מועיל. אלא שכמובאר בתוספתא כלים (והואב בתוס' כאן) מסקנת הדיון בענין זה היא שר' אליעזר אכן חולק אף במחיצה, ועל כך מתבססת הקושיה (פנים מאירות. וראה קרן אורח). קל וחומר קדשים וכיו' ותהו בתוס': הרי מתחילה אמרנו שהסברה היא להיפך, שרק קדשים (פני שהם מאותו מין) הם המועילים לפסול, וכיצד מגיעים לסברה הפוכה שעל פיה מבוסס קל וחומר זה? ותירצו שהקל וחומר בנוי על הלכות המצויות בענין זה. כי השוחט חטאת בטעות, שסבר שהיא עולה — לא פסלה, ואם אמר ששוחטה לשם עולה — פסלה. ואילו לענין חולין, אם שחט עולה וסבר בטעות שהיא חולין — הרי זה פסל. ואם כן, קל וחומר הוא שתיפסל אם אומר ששוחטה לשם חולין.

מסורת הש"ס
א. זבחים מו, ב. ובליקיש תורה תרלה (בשינוי שם).
ב. זבחים ז, א (בשינוי שם). וראה זבחים ט, ב. מנחות ג, ב.
ג. זבחים ז, א, ט, ב. פסחים סב, א. זבחים ד, ב, ז, א.
ד. זבחים ז, א, ט, ב.
ה. זבחים ג, א. (ושם סומנו מקבילות).
ו. חולין כה, א.

גרסות
חלוקה באוהלין במקבילה ובכתי"מ ובש"מ: חולקין אוהלים. שאין חלוקין באוהלין בכתי"מ: שכן אין חולקין כלי חרס ובש"מ ועוד: שאין חולקין בכלי חרס. את אשר ירימו לה' בכתי"מ ובדפו"י וכן בש"מ מלים אלה חסרות.
לא מטמו קא משמע לן בכתי"מ ובדפו"י: לא מטמו.
כפרה כמותה בכתי"מ ובכ"ח: כפרה כמותו.
לאו מינה לא מחריב בכתי"מ ובכ"ח: דלאו מינה לא מחריב.
תוכו תוך תוכו תוך תוכו בכתי"מ: תוכו תוך תוכו תוך תוכו ויש בכתי"מ: תוך תוך תוכו תוכו. איך תוכו בכתי"מ ועוד: והד תוכו.

החיים
אוכלין שגיבילן בטיט יש והיו עוטפים את דברי המאכל המוכנים לתנור שבשבת טיט סביבם. כיוון זה נועד למטרות שונות, אם כדי לווסת את חום התנור המגיע אל דברי המאכל שבתוך כיוסי הטיט, ואם על מנת לעצב את האוכל בעיצוב מסויים בצורת הטיט המכסה עליהם. גם לאחר שנאפה דבר המאכל, היה כיוסי הטיט משמש לו כאריזה וכדרך לשימורו לזמן ממושך יותר.

כל הזבחים פרק ראשון זבחים

*שכן חולקין אהלים. פי' בקונטרס שכן דרך בני אדם לחלוק... אהלים זמניים הילכך אהל אהרונה הוא אצל מנור און דרך...

אם הצייל במת חמור שכן ח' חלוקה באוהלין... תציל בכלי היש הקל ח' שאין חלוקין באוהלין...

ל"א בבלי חרם
ל"ב הבא
לקמן מו:

הגהות הב"ח
(א) וכו' שמויב כפרה
כמותו (ב) שם ללא מניח
ל"א.

ולקמן ז' איתא רבא וכו'
ובי' זכאים ט: ומתוך ג:
ומזכ' זכאים ז' ד"ה אמר
כר"ל

ל"א חרם
ל"ב חרם
ל"ג חרם

ל"ד חרם
ל"ה חרם
ל"ו חרם

ל"ז חרם
ל"ח חרם
ל"ט חרם

ל"י חרם
ל"יא חרם
ל"יב חרם

ל"ג חרם
ל"ד חרם
ל"ה חרם

ל"ו חרם
ל"ז חרם
ל"ח חרם

ל"ט חרם
ל"י חרם
ל"יא חרם

ל"ב חרם
ל"ג חרם
ל"ד חרם

ל"ה חרם
ל"ו חרם
ל"ז חרם

ל"ח חרם
ל"ט חרם
ל"י חרם

ל"יא חרם
ל"יב חרם
ל"יג חרם

ל"ד חרם
ל"ה חרם
ל"ו חרם

ל"ז חרם
ל"ח חרם
ל"ט חרם

ל"י חרם
ל"יא חרם
ל"יב חרם

ל"ג חרם
ל"ד חרם
ל"ה חרם

ל"ו חרם
ל"ז חרם
ל"ח חרם

ל"ט חרם
ל"י חרם
ל"יא חרם

אם הצייל במת חמור שכן ח' חלוקה באוהלין... תציל בכלי היש הקל ח' שאין חלוקין באוהלין... התינה לרבנן לרבי אליעזר מאי איבא למיור...

אם הצייל במת חמור שכן ח' חלוקה באוהלין... תציל בכלי היש הקל ח' שאין חלוקין באוהלין... התינה לרבנן לרבי אליעזר מאי איבא למיור...

אם הצייל במת חמור שכן ח' חלוקה באוהלין... תציל בכלי היש הקל ח' שאין חלוקין באוהלין... התינה לרבנן לרבי אליעזר מאי איבא למיור...

הע"א

כל הזבחים פרק ראשון זבחים

מסורת הש"ס

- א. ילק"ש תורה תע.
- ב. משנה קנים פ"ב מ"ה. קרושין יב, ב. מנחות ד, ב. ירושלמי חגיגה פ"א ה"א.
- ג. זבחים יב, ילק"ש תורה תע. שם תצב. שם תשז.

גרסות

לא ידע בכתי"מ ועוד יש: לא ידעא. הרי מחלוקת בכתי"מ: רבי מחלוקת. מחלוקת בצידו יש בכתי"מ: מחלוקת בצידן. אשם נמי ארצוי בכתי"מ ובש"מ: אשם ארצוי. ישנו בציבור בכתי"מ: ישנן בציבור בכתי"מ.

לשון

מחלוקת כן משמעו המלה "מחלוקת" אינה חסכ אחר החולק עליו, אלא מחלוקת המצויה במקורות, אשר ממנה עולה שיש חסכ הסבור כאותה אפשרות שהעלה ריש לקיש. ויש לפרש "מחלוקת" גם לבושה – הצד של במחלוקת, כפי שנראה ממקומות אחרים.

אדם גדול כינוי של כבוד השמור למי מיוחד באישיותו. בכינוי של כבוד זה, ובצורתו הארמית "גברא רבה", נתכנו אישים אשר בלטו במיוחד בתחומים שונים: בתורה, במעשים טובים, במידות נעלות. ויש אחרים הנקראים כך כפי חבריהם, ובלא שניתן טעם לדבר.

לרוב שימש תואר זה לציון שבוו של אדם שלא כפניו, כאשר חסכ פלוני משבח אדם מסויים בפני חסכ אחר או בפני ציבור ומגדירו כי אדם גדול (ויש אף שחסכ ההולך למקום שבו הוא אינו מוכר היותו מבקש שיעגורו כ"אדם גדול" לפני בני אותו המקום).

עובדת היות אדם מסויים מכונה בתואר זה יש לה השלכות על התנהגות הבאים במחיצתו, המודעים לכך שאותו אדם הינו אדם גדול, ויש בה כדי ללמד זכות והצלה מעונש לתלמידיו. שם תואר זה הניתן לו לאדם מחייב את נושאו להיות ראוי לו. אשר לכן, יש שלאחר שהוצג אדם לפני חסכ אחר כמי שהוא אדם גדול, נגרמה אכזבה לשומעיו שאלו אותו אדם, אם ציפיותיהם ממנו בהיותו אדם גדול, לא התממשו. המתיחה בלשון: "זהו שאמרתי לך" אדם גדול הוא? או כנוסח: "זהו שאתה מספר שבחתי?!? נזכרת כמה פעמים בהקשר שכזה.

תיב רבי... ורבי... ותיב... גבייהו צורת לשון זו שמן הארמית (=יש רב פלוני ורב פלוני וישב פלוני אצלם) מופיעה מספר פעמים בתלמוד, והריהי מורה על מעמד מסויים (ואולי רשמי, כמעין הרכב של בית דין) בו ישבו שניים או שלושה חכמים ועסקין בנושא כלשהו, ואצלם יושב חסכ נוסף שנחשב כתלמיד או כאורה. יש וחסכ מסויים בהקשר אחר מתואר כמי שישב אצל חכמים אחרים, ובהקשר אחר יתואר כמי שישב עם אותם חכמים ואילו חסכ אחר יושב אצלם. דוגמת רב ששח המתואר כאן, כמי שישב אצל רב הונא ורב כהנא, שהיו גדולי תלמידי רב, ושוב הוא מתואר בעמוד הבא כמי שישב עם רב נתנן בעוד רב אבא בר מתנה (שהיה צעיר יותר) וישב אצלם. כן מצאנו כמה פעמים את אביי כמי שישב אצל חכמים שונים, ומן הצד האחר אנו מוצאים הרכב חכמים (ר' אבהו, ר' חנינא בר פפי ור' יצחק נפחא) אצלו יושבים חכמים שונים.

לא ידע בפי"א [אין אנו יודעים במה] נאמר הדבר, שהרי לא נאמר באיזה אופן משנה מן הנדר שנוגר – לכן קָתב רַחֲמָנָא (כתבה התורה): "זאת התורה" להקיש את כל הקרבנות לקרבן שלמים, שצריך להעשות לשמו ולבעליו. וְאִי קָתַב רַחֲמָנָא (ואילו היתה כותבת שיירפסלו לגמרי) על ידי שינוי זה ששינה בהם, לכן קָתַב רַחֲמָנָא (כתבה התורה): "מוציא שפתיך" ללמד שבכל זאת הריהו נרצה כנדבה, אף שאינו עולה לבעליו.

מספרים כי שאלה זו עלתה באופן אחר: רַמְי רִיש לְקִיש עַל מַעוֹהֵי פִי מַדְרָשָׁא, וּמַקְשֵׁי (ומוטל היה ריש לקיש על בטנו בבית המדרש, והיה מקשה) כך: קרבנות אלה שעשה בהם שינוי קודש או שינוי בעלים, אם פְּשִׁימִים הֵם – יְרָצוּ לבעליהם, ויצאו בהם ידי חובה, וְאִם אֵין מְרָצִין – לְמָהּ בְּאֵין? אָמַר לּוּ ר' (אָלֵעֲזַר) [אָלֵעֲזַר]: מָצִינוּ (מצאנו) דִּין דומה לזה בקרבנות הַבָּאִין לְאַחַר מִיתָה שֶׁל בעלים, שְׁהֵן פְּשִׁימִין וְאִולם אֵין הֵם מְרָצִין, שהרי אין להם בעלים לרצות ולכפר עליהם. ומנִין כַּשִּׁירִים?

דִּתָּן (ששנינו במשנה): הָאֵשָׁה (יולדת), שצריכה להביא כקרבן חטאת ועולה) שְׁהִבְיָא חֲטָאָתָהּ וּמָתָה – בְּיָאֵו יוֹרְשִׁין עוֹלָתָהּ, הַבִּיָּא עוֹלָתָהּ וּמָתָה – לֹא בְּיָאֵו יוֹרְשִׁין חֲטָאָתָהּ. הרי שמביאים את קרבן העולה, למרות שאינו מרצה. אָמַר לָיָהּ [17] ריש לקיש: מוֹדִינָא (והנה אני) לָךְ בְּעוֹלָה, דְּאַתָּנָא (שהרי היא באה) לְאַחַר מִיתָה שֶׁאִם מְפִישׁ בהמה לעולה, אפשר להקריב אותה גם לאחר מותו, אבל אָשֶׁם דְּלֹא אָתִי (שאינו בא) לְאַחַר מִיתָה, שהרי הוא בא לכפרת עוון, מְגַלָּן (ומנין לנו) שכאשר נשחט שלא לשמו הריהו כשר? אָמַר לָיָהּ [17] ר' אלעזר: הַרְי מְחַלְוִקְתָּךְ בְּצִידוֹ כְּלוּמַר, יֵשׁ מִי שְׁבִיאָמָה מְעַלָּה סְבֵרָה זו, כְּשִׁישַׁתְּךָ, כְּמוֹ שְׁשִׁנוּ בַמְּשֻׁנָּה, ר' אָלֵעֲזַר אָמַר: אָף הָאֵשֶׁם נִפְסַל לְגַמְרֵי שֶׁלָּא לְשַׂמּוּ. אָמַר רִיש לְקִיש עַל ר' אלעזר: זְהוּ שְׁאַמְרִין עָלֵיו אָדָם גְּדוּל הוּא? קָאֶמְיָא אָנָּא (אומר אני) מְשַׁנָּה שְׁלָמָה שֶׁהִיא מִסְכַּת הַהֵלֶבֶת, וְאַתָּ אֶמְרָתָּ (ואתה אומר) לִי וּמִכִּיחַ מְשִׁיטָת יְחִיד שֶׁל ר' אָלֵעֲזַר: אָלָּא אָמַר רִיש לְקִיש: אֶפְתָּחָ אָנָּא פְתָחָא לִנְפְשָׁאִי [אפתח אני פתח לעצמי]. כלומר, אמצא אני עצמי פתוח לשאלתי, שנאמר: "מוציא שפתיך תשמו ועשית כאשר נדרת לה' אלקיך" (דברים כג, כד), ויש לתמוה: הַאִי (וכי זאת) נְדָבָה? נְדָר הוּא! כּוּוּ דְלַעֲלֵיל (כמו שאמרנו למעלה), שֶׁמַּכָּאן עוֹלָה שֶׁאֵף שְׂאִין קָרְבָּן שֶׁנִּשְׁחַט שֶׁלָּא לְשַׂמּוּ מוֹעִיל לְמִלְאוֹת חוֹבַת נַדְרוֹ שֶׁל הַמְּקַרֵּיב, מַכֵּל מְקוּם הִרְיָהּ כְּנֹדָבָה. מַסוּפֵר, קְטִיב (יושב היה) ר' יִזְרָא וְעָמַד ר' יִצְחָק בְּר אָבָא וְיָתִיב (וישב היה) אֶפְיֵי גַבְיָהּ (אצלם), וְיָתִיב

עיונים

אם כשרין הם ירצו וכן צריך להבין את השאלה: אם חובת הבאת הקרבן לשמו היא למצה בעלמא (כלומר, כהדרכה לכתחילה מה לעשות) והם כשרים בריעבד – מדוע לא יצא בהם ידי חובתו. ואם פגמים הוא מהותי, ובגללו לא עלו לבעלים – מדוע לא יפסלו לגמרי (תוס' מהר"פ בש"מ עור). וכתבו ראשונים שבעצם זו היא שאלת הגמרא לעיל: אימא היכא דשחית להו שלא לשמה ליפסלו. אלא שבשלכ זה ויש לקיש עדיין אינו יודע את תשובתו זו, שהוא עצמו משיב להלן, מן הפסוק "מוציא שפתיך וכו' (ראה רש"י עור). בכאן לאחר מיתה וכו' שאינם מרצים, משום שאין שייך במתים כפרה וריצוי, ומכל מקום כשרים הם ומביאים אותם (רש"י). ובתוס' שאלו: והרי קרבן לאחר מיתה עולה לגמרי לבעליו, שאין יירושי צריכים להביא קרבן אחר עבורו. ואין הדין כך במשנתנו, שהשוחט שלא לשמו אינו עולה לבעלים; ותיצרו שמכל מקום לעיקר הטענה, שקרבן שאינו מרצה כשר הוא – הדברים דומים, שבשניהם אין ריצוי גמור. ועוד הוסיפו בתוס' צד משותף, שקרבן לאחר מיתה אין לו בעלים אמיתיים, וכן הוא בקרבן שעקר שם בעליו ממנו. דתנן האשה וכו' ויש ששאל: מה הראיה שהביא ר' אלעזר? הרי לא הביא ראיה מן הכתוב כי אם ממשנה אחרת, ומה עדיפותה של אותה משנה על זו שלנו? ויתרין כי (כמבואר בתוס') קרבן הבא לאחר מיתה יש בו צד ריצוי, שהרי אם נעשה כדונו שוב אין ליורשים חובה נוספת להביא קרבן (חיודשי בתרא). האשה שהביאה חטאתה מסביר רש"י: אשה יולדת, שצריכה להביא קרבן על לידתה, חטאת ועולה. והוא הדין לאשה שנרפאה מזיבת דם. ובאמת הוא הדין גם לגברים שהם מחוסרי כפרה, כגון זב ומצורע אלא שמשנה זו הובאה במסכת קינים בפרק העוסק כולו בקרבנות נשים (ראב"ד). והרז"ה מסביר כי הובאה דוגמה זו משום שזב ומצורע שניהם יש בהם גנאי. לא יביאו חטאתה אפילו אם הפרישה האשה את החטאת – אין מביאים אותה, שהרי היא "חטאת שמתו בעליה", והולכת למיתה (רש"י). ובתוס' שאלו: הלא גם אם היתה האשה חיה, צריכה היתה להביא חטאתה קודם עולתה, שכן חטאות קודמות לעולות בכל מקום! ותיצרו שאף שכן צריך לעשות, בדיעבד היתה יוצאת ידי חובה גם אם שנתה מן הסדר.

מודינא לגם בְּעוֹלָה לֹא דוּקָא בְּעוֹלָה, אַלָּא בְּכֵל מֵינֵי הַקְּרָבֹת הַבָּאִים בְּנֵדָבָה (רש"י).

וּקְאָמְרֵי (ויושבים היו ואומרים) כך: קָשִׂיא לִיָּה (קשה היה לו) לְרִיש לְקִיש מְדִין אָשֶׁם שֶׁלָּא אָתִי (בא) לְאַחַר מִיתָה, וְנִסְבִּי לָהּ תַלְמוּדָא (והביא לו תלמודו. הסבר וטעם) מ"מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ". אבל אין מכאן ראיה, אִימָא (אומר) כך: דווקא דבר הַבָּא בְּנֵדָבָה, הַמְזוּכְרִים בְּאוֹתוֹ פְּסוּק, לְיִיתֵי (שיביא) אוֹתוֹ וְלֹא לְיִרְצֵי (ירצה). אבל אָשֶׁם שֶׁאֵינוּ בֹא בְּנֵדָבָה, אֵלָּא חוֹבָה הוּא – לֹא לְיִיתֵי (יביא) כָּלָּל אִם עֲשָׂאֵו שֶׁלָּא לְשַׂמּוּ! אָמַר לָהּוּ [להם] אֶפְיֵי, רִיש לְקִיש אָמַם הַשְּׁתַמֵּשׁ בַּפְּסוּק זֶה לְפָתְרוֹן בְּעִיּוֹתוֹ, אַבְל מְהַבְּרָא [מכאן] פֶּתַח, שְׁנֵאמַר בְּקָרְבַן חֲטָאָתָּ: "וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחֲטָאָתָּ" (ויקרא ד, לג), וְיֵשׁ כַּאֲן הַדְּגִישָׁה: דווקא אִם שָׁחַט "אֹתָהּ" – אַתְּ חֲטָאָתָּ – לְשָׁמָה כְּשֶׁרָהּ, שֶׁלָּא לְשָׁמָה פְּסוּלָה לְגַמְרֵי. הָא [אבל] שְׂאָר קָדְשִׁים שֶׁלָּא לְשָׂמֵן – פְּשִׁימִין; וְכֹל יְרָצוּ לְגַמְרֵי, שִׁיבָא בֵּהֶם יְדֵי חוֹבָתוֹ? תַלְמוּד לומר: "מוציא שפתיך" – שלמדנו מכאן שאם שינה – אינו עולה לו משום נדרו. והקשו: ומכל מקום פסוק זה עוסק בדבר הבא בנדר ונדבה, ואם כן אִימָא [אומר] לצד ההפוך: קרבן קרבן הַבָּא בְּנֵדָבָה וְנִדְבָה – לְיִיתֵי (שיביא) וְלֹא לְיִרְצֵי (ירצה). אבל אָשֶׁם שֶׁשָׁחַטוּ שֶׁלָּא לְשַׂמּוּ אֶרְצוּי נְמִי לְיִרְצֵי (גם כן ירצה)! אָמַר אֶפְיֵי: אָשֶׁם דְּמִירְצֵי לֹא מְצִית אֶמְרָתָּ [שירצה אין אתה יכול לומר]. קִל וְחוֹמֵר מְעוֹלָה, וְמָה עוֹלָה שֶׁאֵינָה מְכַפֶּרֶת אֵינָה מְרַצָּה כְּפִי שְׁאֲמַרְנוּ, שהרי היא באה בנדר ונדבה, אָשֶׁם שֶׁהוּא חֲמוּר יוֹתֵר, שֶׁמְכַפֵּר עַל עוֹוֹן – אֵינֵו דִּין שֶׁאֵינוּ מְרַצָּה? ואומרים: יש לדחות את הקל וחומר, כי מָה לְעוֹלָה שֶׁהִיא חֲמוּרָה יוֹתֵר שֶׁכֵּן הִיא קְרִיבָה כָּלִיל עַל הַמְזוּבָּח, מָה שְׂאִין כֵּן בַּאִשֶׁם שֶׁנֶּאֱכַל לְכַהֲנָיִם! ומשיבים: שְׁלָמִים יוֹכִיחוּ, שְׂאִינֵם שֶׁלָּא לְשַׂמְּם. ודוחים: יש לפרוך גם הוכחה זו, מָה לְשָׁלְמִים שִׁישׁ בָּהֶם חוּמְרָה מִיִּחְדָּתָה, שֶׁכֵּן טַעוּנִין נְסָכִין וְתוּשֵׁבֵת תְּהֵא וְשׁוֹק, מָה שְׂאִין בַּאִשֶׁם! ומשיבים: עוֹלָה תוֹכִיחַ שֶׁאֵף בֵּה אֵין תְּנוּפֶת חוּזָה וְשׁוֹק, ומכל מקום אינה מרצה. וְחָזֵר הָדִין כְּלוּמַר, חוּוֹרַת הַהוֹכַחָה לְמַקוּמָה, שהרי לא ראָי זֶה כְּרָאִי זֶה וְלֹא רָאִי זֶה פְּרָאִי זֶה כֹּל אַחַת מִן הַהוֹכַחוֹת אֵינָה דוֹמָה לְחִבְרָתָהּ, שִׁישׁ בֵּה צַד חֲמוּר יוֹתֵר, אַבְל הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבֵּהֶן הֵן בְּעוֹלָה וְהֵן בְּשַׁלְמִים – שֶׁהֵן קְדוּשִׁים, וְאִם שֶׁחָטָן שֶׁלָּא לְשָׂמֵן כְּשִׁירִין וְאֵין מְרַצָּין, אָף אָנִי אָבִיא אָשֶׁם שֶׁהוּא קוֹדֵשׁ, וּלְפִיכֹךְ אִם שֶׁחָטָן שֶׁלָּא לְשַׂמּוּ – פְּשׁוּר וְאֵינֵו מְרַצָּין. ודוחים לימוד זה: מָה לְהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבֵּהֶן בְּעוֹלָה וְשַׁלְמִים, הַמְבַדִּילִם מִן הָאִשֶׁם, שֶׁכֵּן יִשְׁנֵו בְּצִיבוּר גַּם עוֹלָה גַּם שַׁלְמִים, וְאֵין אִשֶׁם צִיבוּר! ומשיבים: תוֹדָה תוֹכִיחַ שְׂאִינָה בְּצִיבוּר, וּבְכֵל זֹאת אִם עֲשָׂאֵו שֶׁלָּא לְשַׂמָּה הִיא כְּשֵׁרָה וְאֵינָה עוֹלָה לְבַעֲלִים.

אשם דלא אתי לאחר מיתה שהלכה היא כי כל קרבן אשם שהיה בו צד פסול, שכיוצא בו בקרבן חטאת הריהו הולך למיתה, ירעה עד שיפול בו מום, ויימכר ויביאו ברמיו עולה. ופתח אגא פתחא וכו' לשון זה הוא מליצה הלוקחה מדיני נדרים. מי שנודר נדר אמתחרט, הולך לחסכ והחכס מוצא לו "פתח" (דרך להתיר הנדר, כגון שמוכיח שלא התכוון מתחילה לתוצאות מסויימות של הנדר). ופעמים שאדם מוצא לו לעצמו, והוא מה שאמר כאן ריש לקיש. מהכא פתח כלומר, ריש לקיש אכן השתמש באותו פסוק של "מוציא שפתיך" ללמד דין זה של משנתנו, אלא ששד"י ללמד שהאף באשם הדין כן היה צריך מתחילה ללמוד שאין מקום להשוותו לחטאת, והוא בכלל כל הקדשים ששינה שמש שהם כשרים. ארצוי נמי לירצי כי מ"אותה" למדנו שאר קרבנות אינם נפסלים בשינוי קודש, ומן הכתוב "מוציא שפתיך" למדנו שנדר אינו עולה למביאו לשם חובה. ואם כן אשם שאינו חטאת ומצד אחר אינו נדר צריך להיות כשר לגמרי. ובש"מ הוסיף כי ביטודה של טענה זו עומדת ההנהגה הבסיסית שהינה ריש לקיש מתחילה, שאם הקרבן כשר סימן שהוא מרצה. עולה שאינה מכפרת אף שאמרו שעולה מכפרת על מצוות עשה שלא קיים, מכל מקום אין זו כפרה האמורה כחיוב בתורה, אלא בגדר נדבה ודורון. ומאידך, רוב האשמות באים לכפרה על חטאים (גזילות, מעילות, שפחה חרופה) אף שיש מהם שהם באים לטהרה. עולה תוכיח עולה עולה שאין בו נסכים – עולת העוף (וראה להלן). שכן ישנו בציבור שעולה ושלמים באים גם בקרבנות ציבור (שהתמידים עולות הם, וכל נדבות הציבור. ושלמי ציבור יש בחג השבועות), מה שאין כן באשם. והעירי בתוס' כי רק עולות, ולא שלמים, באים כנדבת הציבור. ומן הצד האחר העירי בתוס' טוּך, שיש גם עולת העוף שאינה באה לעולם כקרבן ציבור (והרי בעולת העוף השתמשה הגמרא לעיל כדוגמה לעולה שאין בה נסכים. רע"א בגליון השי"ס), אלא שכאשר יש לנו לימוד ברך "יהא מצינו", שלמדים משני דברים בשיטה של "לא ראי זה" וכו' – אין מקפידים שהיה ההבדל מושלם מכל צד, ובכלשהו הוי היא פירכה (וכן כתב בספר כריתות).

אורח ההלכה

האשה שהביאה חטאתה ומתה – יביאו יורשיה את עולתה. אף על פי שלא הפרישה אותה בחייה, כבר נשתעברו נכסיה להבאת קרבן זה. (רמב"ם ספר קרבנות הלכות מחוסרי כפרה פ"א ה"ג).